

תמצית הש"ס

תמורה ט. – כריתות ה:

לפרטים - 0527692282

כללי תמורה

ט. שינוי בסוגי הבהמות - תמורה חלה אף מצאן על בקר או איפכא, וכן מכבשים על עיזים או איפכא, וכן מזכרים על נקבות או איפכא, וכן ממתמימים על בעלי מומין, דכתיב "בהמה בבהמה". אמנם דווקא בעלי מומים שהקדישם לפני שנפל בהם מום עושים תמורה, דכתיב "לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב", לאביי ילפינן מדכתיב "בטוב" ולא כתיב בו, (ולרבה גם הטוב הראשון מיותר ולומדים ממנו שאפי' הממיר טוב בטוב לוקה, ואין ללמוד ק"ו שאם רע בטוב לוקה אע"פ שמעלהו כ"ש טוב בטוב, דאין עונשים מן הדין. ולאביי אין אומרים בזה אין עונשים מן הדין, מפני שטוב בטוב לא גרע מרע בטוב.

אין לעשות תמורה בין בשל עצמו בין בשל אחרים (והיינו כגון שאמר הבעלים של הבהמה הקדושה שמי שרוצה יכול להמיר בבהמתו, דבלאו הכי אין אדם מתפס בדבר שאינו שלו, ואין לומר דאירי שהבהמה הקדושה שלו ובהמת החולין היא של אחרים, דא"א להקדיש בהמה של אחרים, דכתיב "איש כי יקדיש את ביתו" מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו), דכתיב "לא יחליפנו (בשל אחרים) ולא ימיר אותו (בשל עצמו)", ואף שאפשר ללמוד של עצמו משל אחרים, הו"א שדווקא באומר "תצא זו ותכנס זו" לוקה, אבל אם משאיר גם את הראשונה בקדושתה אינו לוקה, קמ"ל "לא ימיר".

תמורה בהרבה בהמות - לר"ש אין ממירים אלא אחד באחד, ולא אחד בכמה בהמות או כמה בהמות בבהמה אחת, דכתיב "והיה הוא ותמורתו" מה הוא מיוחד אף תמורתו מיוחדת. ולרבנן אפשר להמיר בהמה אחת במאה בהמות, או מאה בהמות בבהמה אחת, דכתיב "בהמה בבהמה", ובהמות רבות ג"כ נקראות בהמה דכתיב "ובהמה רבה". אמר להם ר"ש שמפסוק זה אפשר ללמוד כדבריו, ד"בהמה רבה" זה לשון רבים, אבל סתם בהמה זה לשון יחיד. ולר"ש היכא שכבר המיר פעם אחת, לר"ל אפשר לחזור ולהמיר עליה, דקדושה ראשונה נשארה בה, דכתיב "והיה הוא ותמורתו" אפי' במאה. ולריו"ח כמו שא"א להמיר שתיים בבת אחת, כך א"א להמיר בזה אחר זה.

ט: ספיקות בדעת ריו"ח שאין חוזרים וממירין - המפריש אשם להתכפר בו והמיר בו, ונפל בו מום וחיללו על אחר, ילה"ס (אם יש תנא שסובר שאין ממירים וחוזרים וממירים, וסובר כרבי אלעזר שעולה הבאה ממוותר הקרבנות עושה תמורה. "ג:), אם אפשר להמיר באחר כיון שזה שני גופים, או שא"א להמיר כיון ששניהם מאותה קדושה. וכן ילה"ס היכא שלא נפל בו מום אלא שאבד והביא אחר, ונמצא הראשון, האם אפשר להמיר כיון שזה קדושה אחרת שהרי הוא ניתק לעולה, או שא"א להמיר כיון שזה קדושה אחרת שהרי הוא א"א להמיר, ילה"ס היכא שכבר נתכפר באשם אחר, ואח"כ נמצא הראשון, אם אפשר להמיר כיון שזה גוף אחר וקדושה אחרת, או שגם בזה א"א להמיר. תיקו.

מתי מוסיפים חומש בפדיון הקדש - המקדיש שבא לפדות מה שהקדיש מוסיף חומש, אבל בהקדש שני אין מוסיף חומש, דכתיב "ואם המקדיש וכו' ויסף חמישית" המקדיש ולא המתפס. וילה"ס היכא שהפריש אשם להתכפר בו ונפל בו מום והוסיף עליו חומש וחיללו על בהמה אחרת ונפל גם בה מום, אם צריך להוסיף חומש כיון שזה שני גופים, או שא"צ כיון ששניהם מאותה קדושה. וכן ילה"ס היכא שלא נפל בו מום אלא שאבד והביא אחר, ונמצא הראשון, האם צריך להוסיף חומש על הראשון כיון שזה אותו גוף, או שא"צ

להוסיף חומש כיון שזה קדושה אחרת. ואת"ל שבשני המקרים צריך להוסיף חומש, ילה"ס היכא שהראשון נפל בו מום וחיללו והוסיף חומש, ואבדה הבהמה שחילל עליה ונתכפר בבהמה אחרת ואח"כ נמצא הראשון, אם א"צ להוסיף חומש כיון שזה גוף אחר וקדושה אחרת, או שגם בזה צריך להוסיף חומש. תיקו.

ז. דין קרבן שהקדישו אחד עבור אחר - לענין חומש המקדיש מוסיף חומש, אבל המתכפר כגון שאחר הפריש קרבן עבורו א"צ להוסיף חומש, דכתיב "ואם המקדיש וכו' ויסף חמישית" המקדיש מוסיף חומש ולא המתכפר. ולענין תמורה המתכפר עושה תמורה ולא המקדיש, וכדאמר ריו"ח, וכן הוכיח רבא שאם המקדיש עושה תמורה א"כ ציבור ושותפים ששלחו שליח להקדיש יהיו עושים תמורה.

הפרישת קרבן נזיר ע"י אחרים - כתיב "קרבנו לד' על נזרו מלבד אשר תשיג ידו", וכיון שקרבנות נזיר אינם תלויים בהשג יד, כוונת התורה שאם לא תשיג ידו יפרישו עבורו אחרים, דלא נימא דבעינן דווקא "קרבנו".

התורם משלו על של אחרים טובת ההנאה שלו.

קדושת אברים ועוברים וולדות

תמורה באברים ועוברים - אין ממירים אברים בעוברים או עוברים באברים, או אברים ועוברים בשלימים או שלימים בהם. ולרבי יוסי אפשר להמיר שלימים על אברים, וכדמצינו במוקדשים שהאומר רגלה של זו עולה הרי כולה עולה.

הקדשת עובר

לבר פדא אין קדושה חלה על עוברים, ולריו"ח קדושה חלה על עוברים, וכן אמר ריו"ח שהמקדיש חטאת מעוברת וילדה יכול להתכפר או בה או בולד, ואם הקדיש בהמה מעוברת יכול לשייר את הולד, דאינו ירך אמו. ומסקנת הגמ' (י"א). שבר פדא מדבר שאם הבהמה תמימה חלה קדושה על העובר, ורק בהמה בעלת מום לא חלה קדושה על העובר כיון שאמו אינה קדושה קדושת הגוף, ולריו"ח אינו ירך אמו וממילא הוא קדוש אע"פ שאימו אינה קדושה.

ואמנם אף לבר פדא אפשר להקדיש את העובר בקדושת דמים, וכדמצינו שהאומר מה שבמעיה של זו עולה וילדה זכר הרי זו עולה, (ואף קדושת דמים אלימא להפקיע מן הבכורה, כדמצינו שקדשים שקדם מומם להקדשם ונפדו חייבים בבכורה ובמתנות, ומבואר שאם לא נפדו פטורים), והא דאיתא בברייתא שהמקדיש עובר מותר לגזוז את האם אבל אסור לעבוד בה משום הכחשת העובר, איירי נמי בקדושת דמים, (וקדושת דמים בבהמה אוסרת בגיזה ועבודה).

ולד של בהמת הקדש הרי הוא קדוש, שיטת רבנן (י"ב). שאין הולד עושה תמורה, ולר"י הולד עושה תמורה.

י"א. השוחט את החטאת ומצא בה בן ארבע חי - בברייתא אחת מבואר שאינו נאכל אלא לזכרי כהונה לפנים מן הקלעים ליום אחד, ובברייתא אחרת מבואר שנאכלת לכל אדם בכל מקום ולעולם. הגמ' אומרת שאין הכרח לבאר שנחלקו אם קדושה חלה על עוברים, אלא י"ל שנחלקו אם הקדושה חלה בלידה או כבר במעי אימן. או י"ל שאין כאן מחלוקת, והברייתא הראשונה מדברת שהקדישה ואח"כ נתעברה, והברייתא השני מדברת שנתעברה ואח"כ הקדישה.

כלאים וטריפה ויוצא דופן וטומטום ואנדורגינוס אינם קדושים אפי' אם עשה אותם תמורה, ואף אם חלה עליהם קדושה, כגון שנטרפה בהמה לאחר שהקדישה, או שהקדיש ולד ויצא דרך דופן, אינם עושים תמורה. ול"ב כלאים וטומטום ואנדורגינוס איירי בולדי קדשים, וכר"י דס"ל שולד עושה תמורה.

י"א: האומר רגלה של זו תהא עולה - לר"מ ור"י אין הבהמה כולה עולה דכתיב "אשר יתן ממנו לד' יהיה קודש" ממנו ולא כולו, "יהיה קודש" ולא תצא לחולין, אלא תימכר לצרכי עולות (והיינו לאומר הרי עלי עולה בחייה, דאל"כ הרי הוא מביא בהמה מחוסרת אבר), ודמיה חולין חוץ מדמי אותו אבר. ולרבי יוסי ור"ש כולה קדושה, דכתיב "יהיה קודש" לרבות את כולה.

באיזה אופן אף לר"י כולה קדושה - לרב חסדא ר"י מודה אם הקדיש אבר העושה אותה טריפה, ולרבא ר"י מודה באבר העושה אותה נבילה, (ר"ח סובר שטריפה אינה חיה, ורבא סובר שטריפה חיה), ולרב ששת ר"י מודה באבר שאם ינטל היא תמות (נ"מ בניטלה ירך וחלל שלה, שלרבא היא נבילה וכרבי אלעזר, ולרבא ששת אינה נבילה). וכן המקדיש בהמה לדמיה, מתוך שחלה עליה קדושת דמים חלה עליה קדושת הגוף.

ספיקות בדין הקדש במקצת -

רבא מסתפק אם גם בעוף שהקדישו חלק ממנו כולו קדוש, ד"קרבן" אמר רחמנא, או ד"בהמה" אמר רחמנא. תיקו.

עוד מסתפק רבא היכא שהקדיש אבר לדמיו, אם חלה קדושת הגוף על כולו, או דחד מיגו אמר תרי מיגו לא אמר. תיקו.

עוד מסתפק אביי אם המקדיש אבר אחד הוא אסור בגיזה, ואף שדורשים מדכתיב "לא תגזו בכור צאנך" שבכור שלו ושל נכרי מותר לגזו, שאני התם שמעיקרא לא חלה עליו קדושה, אי נמי שאני התם שאין בידו להקדישו כולו.

עוד מסתפק אביי אם המקדיש את העור של הבהמה נאסרה בגיזה ועבודה. ואין להוכיח ממה שהמקדיש את העובר אסורה בעבודה, דאין האיסור אלא מדרבנן, ובגיזה לא גזרו כיון שזה לא גורם לכחש.

האומר על בהמה היא שלמים וולדה חולין ושחטה בפנים, אינו עובר על שחיטת חולין בעזרה, אף למ"ד שהקדושה על ולד קדשים חלה בלידה, משום דלא קרינן ביה "כי ירחק ממך המקום וזבחת". ואם אמר היא חולין וולדה שלמים, ושחטה בחוץ, אין חייבים עליו משום שחוטאי חוץ, משום דלא קרינן ביה "והביאום לד'", אי נמי משום דאינו ראי לפתח אהל מועד.

מה אוסר דבר אחר, ובאיזה שיעור

י"ב. מדומע - לחכמים סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין ונאסרו, ונפל מן המדומע למקום אחר, אינו אוסר אלא לפי חשבון. ולר"א אוסר כתרומה ודאי, שאני אומר שהסאה שנפלה מתחילה היא זו שעלתה.

מחומץ - שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לעיסה, ואין בכל אחד מהם כדי לחמץ ונצטרפו וחימצו, לר"א הולכים לפי מי שנפל אחרון, ולחכמים אינו אסור אא"כ יש בתרומה כדי לחמץ, ולדביהם איתא במתני' שאם נפל מזה לעיסה אחרת ונתחמצה, אינו אוסר אלא לפי חשבון.

מים שאובים במקוה - ג' לוגין של מים שאובים שנפלו למקוה, לת"ק דברייתא אפי' אם נפלו בד' או ה' כלים פוסלים, ולתנא דמתני' והיינו יוסף בן חוני רק בשניים ושלשה כלים זה פוסל דבעינן שיפול לוג שלם כאחד. מקוה שיש בו כ"א סאה של מי גשמים, לראב"י יכול להביא למקוה י"ט סאה של מים שאובים ויכניסם למקוה בהמשכה ע"י חריץ שבקרקע, והגמ' דנה אם רבנן חולקים על ראב"י.

י"ב: מי חטאת - לתנא דמתני' אם הניח עפר בכלי ואח"כ הניח את המים פסול למי חטאת, ור"ש מכשיר, דכתיב לגבי פרה אדומה "ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת" שינה הכתוב לכתוב עפר ולא אפר כדי לומר שכמו שבפרה אדומה צריך לתת אפר על המים ומ"מ אם הקדים אפר למים כשר (דכתיב "ונתן עליו") וכתיב "מים חיים אל כלי" משמע שבשני האופנים זה כשר, ה"ה בסוטה צריך לתת עפר על פני המים ואם הקדים עפר למים כשר. ולתנא דמתני' "מים חיים אל כלי" זה בדווקא, שהרי בכל מקום המכשיר נמצא למעלה, והא דכתיב "ונתן עליו" היינו שצריך לערבם.

בית הפרס - לר"א אם חרשו בית הפרס, נעשו גם השדות שסביביו בית הפרס. ולרבנן אין בית הפרס עושה בית הפרס אלא שדה מכאן ושדה מכאן לכיוון החרישה, ואף שדות אלו אינם טמאות אלא בשיעור שתי מענות אחד לכל אחת, אבל השדה שהקבר בה טמאה כולה מפני שלא ידוע היכן היה הקבר.

י"ג. תרומה - שותפים שתרמו זה אחר זה, לר"א תרומת שניהם חלה, ולר"ע אף תרומה לא חלה, ולחכמים תרומת הראשון חלה, אבל תרומת השני לא חלה אא"כ הראשון לא תרם כשיעור.

תמורה - אין תמורה עושה תמורה, דכתיב "והיה הוא ותמורתו" ולא תמורת תמורתו. ואין הולד עושה תמורה, ולר"י הולד עושה תמורה, דכתיב "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", רבנן ממעטים ולד מ"הוא", ור"י מרבה ולד מ"היה", (ורבנן דורשים מ"היה" לרבות שוגג כמזיד).

מה ומי עושים תמורה

עופות ומנחות אין עושים תמורה, דכתיב "בהמה".

ציבור ושותפין אין עושים תמורה, דכתיב "לא יחליפנו ולא ימיר".

קדשי בדק הבית אין עושים תמורה, דכתיב "קרבן". ולר"ש קדשי בדק הבית נקראים קרבן, דכתיב "ונקרב את קרבן ד' וכו'", (ומ"מ אין חייבים עליו משום שחוטאי חוץ, דכתיב "ואל פתח אהל מועד לא הביאו", לומר שרק דבר הראוי לפתח אהל מועד חייבים עליו משום שחוטאי חוץ), אלא מעשר בהמה בכלל שאר קדשים היה ולמה יצא לומר שאין עושה תמורה אלא קרבן יחיד, שהוא קדשי מזבח, ובא בחובה (וזה כולל נדבה כיון שקיבלה עליו, לאפוקי עולה הבאה ממותר הקרבנות, וס"ל שזה הולך לנדבת יחיד, ואינה עושה תמורה, ודלא כר"א דס"ל שזה הולך לנדבת יחיד והיא עושה תמורה, ודלא כמ"ד שמתר הקרבנות הולך לנדבת ציבור), ואינו בא בשותפות. ולרבנן קדשי בדק הבית נקראים קרבן ד' ולא קרבן לד'.

י"ג: ולרבי מעשר יצא מכלל הקרבנות לומר שיש חילוקים בין תמורת שמו קרא לעשירי תשיעי ולאחר עשר עשירי לתמורת גופו, שתמורת שמו קריבה ונגאלת וחלה רק על דבר הראוי, ותמורת גופו אינה קריבה ואינה נגאלת וחלה גם על דבר שאינו.

יש בקרבנות:

חילוקי דינים בין קרבנות יחיד לשל ציבור

י"ד. תמורה יש רק בקרבנות יחיד, ולא בשל ציבור. וכל זה בבהמה ובעיקר הזבח, אבל עופות אף בשל יחיד אינם עושים תמורה, וולד קדשים לרבנן עושה תמורה, ולר"י אינו עושה תמורה, ותמורה עצמה אינה עושה תמורה.

זכרים ונקבות - קרבנות יחיד שייכים בין בזכר בין בנקבה, ושל ציבור רק בזכרים. והיינו בקרבן ששייך גם בציבור, ואפי' בעולת יחיד שבאה מזכר שייך נקיבה בעולת העוף, וכן בחטאת שבאה מנקיבה שייך שעיר נשיא שבא מזכר, אבל אשם שבא מזכר, אין קרבן אשם בציבור. ואב"א איירי מתני' בשלמים, ששל יחיד שייכים בזכר ובנקיבה, ושל ציבור דווקא בזכר.

חיוב אחריות - קרבנות יחיד הבעלים חייבים באחריותם ובאחריות נסכיהם, ובשל ציבור אין חייבים באחריותם, ובאחריות נסכיהם אין חייבים אא"כ קרב הזבח, דכתיב "דבר יום (מלמד שכל היום כשר למוספין) ביומו" מלמד שאם עבר היום ולא הביאם אינו חייב באחריותם, ומדכתיב "ומנחתם ונסכיהם" לומדים שמביאם אפי' בלילה, (וי"א שרק נסכים הבאים בפני עצמם קרבים בלילה, ואם נזדמנו נסכים בלילה מקדישים ומקריבים בלילה, ועולת השחר פוסלת בהם, אבל נסכים הבאים עם הזבח אינם קרבים בלילה, דכתיב "ולנסכיכם ולשלמיכם" מה שלמים ביום אף נסכים ביום), אמנם היה מקום לומר שדייקא בלילה, דבקדשים הלילה הולך אחר היום, אבל ביום שלאחריו לא, להכי כתיב "מלבד שבתות ד' ", לרבות יום, (ומפסוק זה לבד לא היינו יודעים לילה).

שבת וטומאה - קרבנות יחיד אין דוחים שבת או טומאה, ושל ציבור דוחים שבת וטומאה. ולר"מ הכלל הוא שדבר שזמנו קבוע דוחה, שהרי חבית כה"ג ופר יוה"כ הם קרבנות יחיד דוחים שבת וטומאה.

י"ד: הכותב הלכות הרי הוא כשורף את התורה, דכתיב "כתוב לך את הדברים האלה" אלה ולא אחרים, (וכתיב "על פי הדברים האלה" לומר שדברים שבעל פה אין לכותבם). אמנם כשיש חשש שישתכחו מותר, דמוטב תיעקר תורה ואל תשתכח תורה מישראל.

קרבנות הקרבים ברגל - כתיב "אלה תעשו לד' במועדים (אלו חובות הרגל), לבד מנדריכם ונדבותיכם (ללמד שנדרים ונדבות קרבים בחוה"מ), ולעולותיכם ולמנוחותיכם (כיון שנדר ונדבה כבר נאמרו, בהכרח איירי בעולת יולדת ובמנוחת קנאות) ולנסכיכם ולשלמיכם (י"א לרבות שלמי נזיר, שאינם נדר או נדבה, ואינם קרבים בבמת יחיד לר"מ שכל דבר שנידר ונידב קרב בבמת יחיד, כגון מנוחות. ולאביי איירי בשלמי פסח, אבל קרבן נזיר הוא בכלל נדרים ונדבות, כדאשכחן שאמר אבשלום "מקץ ארבעים שנה (מזמן שביקשו ישראל מלך, שזה היה בשנה העשירית לשמואל, ואח"כ מלכו שמואל ושאלו, ועוד שנתיים מלך שאלו, ועוד ל"ז שנים מלך דוד), ויאמר אבשלום אל המלך, אלכה נא ואשלם את נדרי אשר נדרתי לד' בחברון", ובהכרח הכונה שיקריב בחברון, שכיון שהותרו הבמות יכול להקריב בכל מקום שרוצה, דאין לומר שהנדר עצמו היה בחברון, שהרי בגשור נדר, ואין לומר שכונתו שיביא כבשים מחברון, דהא כתיב בחברון ולא כתיב מחברון).

ט"ו. חטאות שדינים למיתה-

ולד חטאת, ותמורת חטאת, וחטאת שמתו בעליה, וחטאת שכיפרו בעליה, וחטאת שעברה שנתה, הלכה למשה מסיני שדינים למיתה.

חטאת שכיפרו בעליה של יחיד מתה לכו"ע, ושל ציבור, לת"ק אינה מתה, והוכיח ר"ש שכך הדין שהרי ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה אינן מתות אלא בשל יחיד ולא בשל ציבור, דאין חטאת נקיבה בציבור, ואין תמורה בציבור, ואין הציבור מתים, וא"כ ה"ה בחטאת שכיפרו בעליה או עברה שנתה, אינם בשל ציבור, דילמד סתום מן המפורש. ואף שאין דנים אפשר משאי אפשר, ענה ר"ל שקיבלו בהלכה רק ארבע והחמישית רועה ושכחו מי רועה והעמידום על חמש, ולרבי נתן קיבלו בהלכה רק אחת וארבע רועות והעמידוהו על חמש, וא"כ כיון שאם ההלכה נאמרה בציבור בהכרח איירי באלו ששייכים בציבור, וא"כ בהכרח לא נאמרה ההלכה בציבור. ולר"י אף של ציבור שכיפרו בעליה מתה.

המקדיש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה, יכול להקריב איזו שירצה, דכתיב "ביא", אבל לא יקריב את שתיהן דכתיב "ביאנה", והחטאת שלא הקריב אותה, בברייתא איתא שלר"י תרעה, ולר"ש תמות, והגמ' שואלת מהדין הנ"ל שר"י סובר שתמות, והגמ' מתרצת שרק באבודה בשעת כפרה תמות, ולא באבודה בשעת הפרשה. ולל"ב נחלקו רבי ורבנן בדעת ר"י.

ט"ז: חטאות שהקריבו ישראל בימי עזרא - כתיב בעזרא "והבאים מהשבי

בני הגולה הקריבו עולות פרים שנים עשר אילים תשעים וששה כבשים שבעים ושבעה צפירי חטאת שנים עשר הכל עולה לד' ". הגמ' שואלת למה הכל היה עולה, והרי חטאת נאכלת. והגמ' מתרצת שהיתה זו חטאת על ע"ז שעשו בימי צדקיהו. והגמ' שואלת שהרי זו חטאת שמתו בעליה. רב פפא מתרץ שבחטאת ציבור אין דין חטאת שמתו בעליה, כדמצינו שמביאים שעירי ראשי חדשים מתרומת הלשכה, ואין חוששים שמתו הבעלים. ואב"א אותם חטאות הוקרבו ע"י הבעלים עצמם שלא מתו, ואף שצריך שרוב הציבור יהיה קיים, הא כתיב "ואין העם מכירים קול תרועת השמחה לקול בכי העם", ואף שאין מביאים חטאת על ע"ז במזיד, הוראת שעה היתה, ומטעם זה הקריבו דווקא שבעים ושבע כבשים, (וי"ב פרים ושעירים היו כנגד י"ב שבטים).

מיעוט הלבבות - משמת יוסף בן יעזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים בטלו האשכולות, והיינו איש שהכל בו. וכל האשכולות שעמדו עד אותו זמן היה למדים תורה כמשה רבינו, והיינו לענין למיגמר, אבל היו ג' אלפי

הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה, וכן נתמעטו הלבבות (כדאיתא שמשמת משה היו מטמאים או מטהרים לפי דעת הרוב). עוד איתא שכל אותם האשכולות לא היה בהם שום דופי, ואח"כ היה בהם דופי. והגמ' מבארת שהכונה לדופי של סמיכה שזו היתה המחלוקת הראשונה שנחלקו בה כיון שנתמעטו הלבבות, שמחלוקת זו היתה בסוף שנותיו של יוסף בן יעזר, שכבר נתמעט ליבו, אבל דופי של עוון גם אחרי ימיו היו גם אח"כ בלא דופי, כדמצינו בחסיד אחד שהיה ליבו כואב והביאו עז וקשרו ליד מיטתו והיה יונק ממנה חלב, ובשעת מיתתו אמר שזה היה העוון היחיד שלו, שעבר על דברי חבריו שאמרו שאין מגדלים בהמה דקה בא"י. וחסיד אחד היינו או רבי יהודה בן בבא או רבי יהודה בר אילעאי.

ט"ז. הלכות שנשתכחו - ג' אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, ואמר יהושע שאינו יכול לשאול, ד"לא בשמים היא", ושמואל אמר שאינו יכול לשאול, דכתיב "אלה המצוות" אין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה, וכן אמרו פנחס ואלעזר כששאלו אותם על חטאת שמתו בעליה. עוד איתא שבשעת פטירתו של משה לגן עדן אמר ליהושע שישאל ממנו את כל הספיקות, ענה לו יהושע שהרי כתב בתורה "לא ימיש מתוך האהל", תשש כוחו של יהושע בעוון שגרם להחליש דעתו של משה, ושכח ג' מאות הלכות, ונולדו לו ז' מאות ספיקות, ועמדו ישראל להורגו עד שיאמרו להם, אמר לו הקב"ה שאינו יכול לאומרו לו, אלא ילך ויטרדם במלחמה. עוד איתא שנשתכחו אלף ושבע מאות ק"ו וגז"ש ודקדוקי סופרים בימי אבלו של משה, והחזירים עתניאל בן קנז מתוך פלפולו, ונתן לו כלב לאשה את בתו עכסה.

עכסה - נקראת כך על שם שכל הרואה אותה כועס על אשתו. וביקשה מאביה שדה כדי להתפרנס, ואמר לה וכי מי שדר בעליונים ותחתונים צריך לבקש מזונות דודאי לא יצטרך דהא כתיב "היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה".

עתניאל בן קנז אחי כלב - כלב היה בן של חצרון דכתיב "וכל בן חצרון", וקנז היה אביו חורגו, ונקראת כלב בן יפונה על שם שפנה מעצת מרגלים. ועתניאל שמו היה יהודה אחי שמעון, ונקראת עתניאל על שם שענאו א"ל, דכתיב "ויקרא יעבץ לאלוקי ישראל לאמרו אם ברח תברכני (בתורה) והרבית את גבולי (בתלמידים) והיתה ירך עימי (-שלא ישתכח תלמודי מלבי) ועשית מרעה (-שיזדמנו לי רעים כמותי) לבלתי (שלא) יבטלני יצר הרע (התורה) עצבי (אם אתה עושה כן מוטב ואם לאו הריני הולך בייגוני לשאול), ויבא אלוקים את אשר שאל". ויעבץ הוא עתניאל, ונקרא יעבץ על שם שיעץ והרביץ תורה בישראל. וי"א שביקש פריה ורביה, בניס ובנות, משא ומתן, שלא יהיה מיחוש בראש ובאזנים ובעיניים, וכו' כנ"ל.

תלמיד שהולך אצל רבו ואומר לו למדני תורה, אם הוא מלמדו הקב"ה מאיר עיני שניהם, ואם לאו הקב"ה עושה את החכם לטיפש ואת הטיפש לחכם. וי"א דבר זה על עני שבא לבעה"ב שיפרנסו ואינו מפרנסו, שהקב"ה עושה את העשיר עני ואת העני עשיר.

חילוקי דינים בין תמורה לקדשים

תמורה - קדשים עושים תמורה, אבל התמורה אינה עושה תמורה.

ציבור ושותפין מקדישים, אבל לא ממירים.

עוברים ואברים מקדישים אותם אבל לא ממירים.

בעל מום קבוע אפשר לעשותה תמורה, ואינו יוצא לחולין ליגזז וליעבד.

שוגג כמזיד - לרבי יוסי ברבי יהודה שוגג כמזיד לענין תמורה ולא לענין קדשים, דכתיב בתמורה "יהיה קודש" לרבות שוגג כמזיד. הגמ' מביאה ה' לישנות במה מדובר - א' כסבור שהדבר מותר, שבקדשים אינו לוקה ובתמורה לוקה, (וי"א שבתמורה קדוש ובקדשים אינו קדוש). ב' רצה לומר תמורת עולה ואמר תמורת שלמים, שבתמורה קדוש ובקדשים אינו קדוש. ג' כסבור לומר שהחלות תהיה על שור שחור ואמר שור לבן, שבתמורה לוקה ובקדשים אינו לוקה. ד' בתמורה הוי תמורה אף שבהמת הקדש נשאר בקדושתה, ובקדשים שנולד בהם מום ואכלם בשוגג בלא פדיון אינו לוקה. ה' שאמר שכשיכנס לבית זה יקדיש וימיר, וכשנכנס הקדיש והמיר שלא מדעתו.

כלאים וטריפה ויוצא דופן וטומטום ואנדרוגיניוס אינם נעשים תמורה, ואם כבר קדשו וכגון שהקדיש בהמה ונטרפה, או הקדיש ולד יוצא דרך דופן, או

דין המפריש קרבן שאינו ראוי

המפריש נקיבה לעולה וילדה זכר-

המפריש נקיבה לעולה וילדה זכר ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו עולה, ולר"א הוא עמו יקרב עולה.

הגמ' שואלת שבוולד תמורת אשם דעת ר"א שביא בדמיהם עולה, והוא עצמו אינו קרב.

רב חסדא מתרץ שר"א סובר שאפ"ל ולד תמורת אשם קרב, ולדבריהם דרבנן קאמור שלפחות דמיהם יקרבו לנדבת יחיד, וענו לו חכמים שהם הולכים לנדבת ציבור.

רבא מתרץ שרק במפריש נקיבה לעולה הולד קרב כיון שיש שם עולה על אמו, אבל ולד תמורת אשם שאין שם עולה על אמו אינו קרב הוא עצמו.

י"ט: אביי מקשה על דברי רבא ממה ממה שר"א סובר לגבי המפריש נקיבה לפסחו שאם ילדה לאחר הפסח הולד קרב שלמים, אע"פ שאמו אינה שלמים, (ולת"ק הולד או היא עצמה ירעו עד שיסתאבו ויביא בדמיהם שלמים, ולפני פסח תרעה עד שתסתאב ויביא בדמיה פסח, ואם ילדה ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו פסח). ורבא עונה שר"א סובר שאף הוא עצמו לאחר הפסח קרב שלמים.

לאביי דעת ר"א שהמותר הולך למקום שהולד הולך. והא דאיתא בבבליא שהמפריש נקיבה לפסח הולד יקרב פסח אף שהאם תרעה, איירי במפריש בהמה מעוברת, וס"ל כר"ח שהוא יכול לשייר את העובר כיון שאינו ירך אמו, ומיילא גם אם לא שיריו אינו קדוש מכח האם אלא מכח עצמו, וחלה עליו קדושת פסח.

י"ט: המפריש נקיבה לאשם- לת"ק תרעה עד שתסתאב ויביא בדמיה אשם, ואם כבר קרב אשמו יפלו דמיו לנדבה, ולא אמרינן שכיון שאינה ראויה לאשם הוי כחומר, דמיגו שחלה עליה קדושת דמים חלה ג"כ קדושת הגוף, (ומטעם זה אף המקדיש זכר לדמיו חלה עליו קדושת הגוף). ולר"ש ימכרנה אף בלא מום, דס"ל שכל שאינו ראוי למה שהוקדש עבורו לא חלה עליו קדושת הגוף, וכדתינא שהמביא אשם בן שנה במקום בן שתיים או איפכא לא חלה הקדושה (לר"ש), אבל לרבנן חלה הקדושה ולא עלו לבעלים לשם (חובה). אמנם במחוסר זמן חלה הקדושה, וכדמצינו שלר"ש מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר, דיליף מבכור, שכמו שבכור קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו, ה"ה מחוסר זמן.

שיטת רבי יוסי ברבי חנינא שאף לר"א שהמפריש נקיבה לעולה וילדה זכר הוא עצמו קרב עולה, במפריש נקיבה לאשם וילדה אין בנה קרב אשם, שהרי לא שייך שם אשם על נקיבה. ולרבי אבין בר כהנא (כ:): לר"א ולד האשם קרב עולה, דטעמא דר"א הוא משום שהולד ראוי להקרבה.

ג. המקדיש נקיבה לעולה או לפסח או לאשם, לת"ק הם עושים תמורה.

ולר"ש רק בעולה עושה תמורה, אבל בפסח ואשם לא, דאינו עושה תמורה אלא מי שדינו שירעה עד שיסתאב, וס"ל שהאומר הרי עלי עולה יכול להביא תור או בני יונה וא"כ אף בעשירי שייכא עולת נקיבה, (ולת"ק צריך להביא כבש), אבל מה שעני יכול להביא נקיבה זה לא סיבה שתחול הקדושה, דא"כ כה"ג המפריש פרה במקום פרה תחול הקדושה, שהרי פרה יכולה להיות פרה אדומה (אי לא נימא פרה אדומה זה קדשי בדק הבית), ויחיד שהפריש שעיר במקום שעירה תחול הקדושה שהרי נשיא מביא שעירה, וכן נשיא שהביא שעירה תחול הקדושה שהרי יחיד מביא שעירה (אי לא נימא דשאני התם שהם גופים מחולקים), וכן נשיא שחטא לפני שנתמנה והפריש שעיר תחול הקדושה כיון שאם חטא עכשיו מביא שעיר. ורבי חולק על ר"ש בפסח, כיון שמותר הפסח קרב שלמים, אבל באשם לא, דס"ל שמותרות הולכים לנדבת ציבור שאינם עושים תמורה.

המקדיש נכסיו ויש בהם בהמה הראויה להקרבה, לר"א זכרים ימכרו לצרכי עולות, ונקיבות ימכרו לצרכי שלמים, ודמיהם ילכו לבדק הבית כשאר הנכסים. ולרבי יהושע זכרים עצמם יקרבו עולות, ונקבות ימכרו לצרכי שלמים (ולא אמרינן שאינם קרבים כיון שבאו מכח קדושה דחוויה, אי נמי לא אמרינן שכיון שחלה עליהם קדושת הגוף צריכים רעה, דס"ל כר"ש שכל דבר שאינו ראוי לקרבן לא חלה עליו קדושת הגוף, וכמ"ד שלר"ש אפ"י במפריש נקיבה לעולתו אינו עושה תמורה) ויביא בדמיהם עולות, ושאר נכסים יפלו לבדק הבית.

כלאים טומטום ואנדורגיגוס לר"י דס"ל שהולד עושה תמורה סובר רבי אלעזר שא"א להמירם באחרת, שכמו שבהמה טמאה לא קרבה ולא חלה עליה קדושת הגוף ע"י תמורה, אף אלו שאינם קרבים לא חלה עליהם קדושת הגוף ע"י תמורה. אמנם בעל מום חלה עליו קדושת הגוף ע"י תמורה, שכן שייכא קדושה במינו, והוא מותר באכילה, אבל טריפה אף דשייכא קדושה במינו, מ"מ היא אסורה באכילה.

דין מקדיש טריפה- לשמואל המקדיש את הטרפה חלה הקדושה, וא"א לפדותה אפילו אם יש בה מום קבוע, דאין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים. ולרבי אושעיא חלה רק קדושת דמים.

אלו קדשים:

ולדות ותמורות קדשים

ולדות ותמורות שלמים-

י"ז: ולד ותמורת שלמים וולדות ולדותיהם עד סוף העולם, הרי דינם כדן השלמים, וטעונים סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק.

י"א שולד שלמים נלמד מ"זכר", ואין ללומדו מק"ו מתמורה, דמה לתמורה שנוהגת בכל הקדשים, משא"כ ולד. ותמורה נלמדת מ"נקיבה". ולד בעלי מומין ותמורת בעלי מומין נלמדים מ"אם זכר אם נקיבה".

ונחלקו בגמ' אם הרבוי של ולד הוא לענין להקריבו ואליבא דר"א שסובר שולד עולה קרב, או שהרבויו הוא לענין רעה ואליבא דכו"ע.

וי"א ש(אין ללמוד מ"אם" אלא) הלימוד הוא מ"רק קדשי" (-אלו התמורות) אשר יהיו לך (-אלו הולדות) תשא ובאת, (יכול יכניסם לביהמ"ק וימנע מהם יין ומזון כדי שימותו, שאף שרק ה' חטאות גמירי שהם מתות, הו"א שה' חטאות מתות בכל מקום והולדות והתמורות מתות בביהמ"ק, תלמוד לומר-) ועשית עולותיך הבשר והדם (דין תמורה כדן העולה ודין ולד ותמורת שלמים כדן השלמים). ושאר הקדשים (והיינו ולד חטאת, דאף דגמירי שדינו למיתה, קמ"ל קרא שאם הקריבו קאי בעשה), מתמעטים לרבי ישמעאל מ"רק קדשיך", ולר"ע מדכתיב "אשם הוא" הוא קרב ואין תמורתו קריבה, (ואף דגמירי שכל שבחטאת מתה באשם רועה, קמ"ל שאשם שניתק לרעה ושחטו סתם, כשר לעולה, ואם לא ניתק לרעה אינו כשר לעולה).

י"ח: והתנא שלומד מ"אם זכר אם נקיבה" לומד מ"תשא ובאת" שיקח אותם והיינו את הקדשים עצמם אפ"י ממקום המרעה שלהם או מדישתם.

שיטת ר"א שולד שלמים אינו קרב לשלמים, גזירה שמא יגדל מהם עדרים ועדרים. ולחכמים ולד שלמים קרב שלמים, וכן העידו רבי יהושע ורבי פפיס, (ורבי פפיס העיד שאכלו את השלמים בפסח ואת הולד בחג, ולרבא דס"ל שאם עבר רגל ולא הביא את הקדשים עובר עליהם בכל יום, צ"ל שהיה הולד חולה בעצרת, או שהכונה לחג עצרת).

וולד ולד שלמים או ולד ולד תמורה לא נחלקו בו ר"א וחכמים. רבה סובר שלכו"ע ולד ולד קרב, דאקראי בעלמא הוא ואינו שכיח שישארהו כ"כ. (ולפי זה הא דדריש בבבליא מ"אם כשב" שולד ראשון קרב ולא ולד שני, איירי בולד בהמה מעושרת). ולרבי'ל ולד ולד לכו"ע אינו קרב, דמתון מעשיו ניכר שכוונתו לגדל ממנו.

י"ח: דין תודה שאבדה וולד תודה ותמורתה-

המפריש תודה ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה, יכול להקריב איזו שירצה עם לחמה עימה, דכתיב "תודה יקריב", והשניה אינה טעונה לחם דכתיב "יקריבנו" אחת ולא שתיים. ולד תודה ותמורתה, וולדותיהם, וולד וולדותיהם עד סוף העולם, דינם כתודה, דכתיב "ואם על תודה, אמנם אינם טעונים לחם, דכתיב "על זבח התודה".

תמורת עולה וולד התמורה עד סוף העולם דינם כעולה וטעונים הפשט וניתוח והם כליל לאישים. וי"א שרבנן חולקים על דין זה וסוברים שאינם קרבים אלא ירעו, וי"א שבה לכו"ע יקרבו כיון שהראשונה ראויה להקרבה.

ב: דין אשם שאינו ראוי להקרבה - תמורת אשם וולדותיה עד סוף העולם (קודם שהביא אשמו), וכן אשם שמתו בעליו או שהבעלים הביאו אשם אחר, לת"ק ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהם לנדבה, והיינו שיביא בדמיה עולת נדבה (ואינו סומך עליה, ונסכיה משל ציבור, ואע"פ שהוא כהן עבודתה ועורה לאנשי אותו משמר). ולר"א ימותו. ולרבי אלעזר יביא בדמיהם עולה, (וסומך עליה, ונסכיה משלו, ואם הוא כהן עבודתה ועורה שלו). וולד תמורת אשם אחר שכבר הביא אשמו, לכו"ע הוא עצמו קרב עולה.

כ"א. תמורת בכור ומעשר וולדותיהם עד סוף העולם, דינם כדין הבכור והמעשר עצמם, ויאכלו במומם לבעלים. ודין בכור ומעשר הוא שאינם נמכרים ונשחטים באיטליז ואינם נשקלים בליטרא, ואין להם ולתמורותיהם פדיון, ואין להביאם מחו"ל שהרי יכול לאוכלם במקומם אם נפל בהם מום, ואם הביאם יקרב (והיינו לרבי ישמעאל, אבל לר"ע בכור הבא מחו"ל אינו קרב, וכדלהלן), ואם הם בעלי מומין יאכלו במומם לבעלים. אבל שאר קדשים נמכרים ונשחטים באיטליז, ונשקלים בליטרא, ויש להם ולתמורותיהם פדיון, ובאים מחו"ל, ואם נולד בהם מום הרי הם בקדושתם.

המטיל מום בתמורת בכור ומעשר פטור, דכתיב "קודש הם" הם קרבים ואין תמורתם קריבה. וכן המטיל מום בתשיעי של מעשר שקרא לו עשירי אינו לוקה, דכתיב "העשירי" ולא תשיעי.

מעשר שני ובכור שלא בפני הבית

לרבי ישמעאל מעשר אינו נאכל אלא לפני הבית, דכתיב "מעשר דגן וכו' ובכורות בקרן וצאנן" מה בכור אינו נאכל אלא לפני הבית אף מעשר אינו נאכל אלא לפני הבית. ואין ללמוד מעשר מבכור בלא הקש, דבכור טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח משא"כ מעשר. ואין ללמוד מעשר מביכורים, דביכורים טעונים הנחה משא"כ מעשר. ואין ללמוד מבמה הצד, דמה לצד השווה שבהם שכן יש בהם צד מזבח.

הגמ' מעמידה את רבי ישמעאל כמ"ד קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא, והא דפשיטא שבכור נאכל היינו כגון שנזרק דמו לפני הבית וחרב הבית ועדיין בשרו קיים, ולומדים בשר מדם שהרי דם אינו בר זיקה, ומעשר נלמד מבכור. ואף שבקדשים אין לומדים למזדמן מן הלמד, מעשר אינו קדשים אלא חולין, ולמ"ד שצריך שהמלמד לא יהיה קדשים בשר ודם הם דבר אחד. (אבל אם קדושה ראשונה קידשה לעת"ל, אף מעשר הוא בר הבאה). ויש גורסים שלרבי ישמעאל קדושה ראשונה קידשה לעת"ל, ולומדים בשר מדם שכמו שהדם צריך מזבח ה"ה הבשר, ומעשר לומדים מבכור.

כ"א: לרבי עקיבא אין להעלות בכור מחו"ל ולהקריבו, דמהקש בכור למעשר (הנ"ל) לומדים שאין להעלות בכור ממקום שאין מעלים מעשר.

דינים נוספים במעשר ובכור

לבן עזאי לומדים מהקש מעשר לבכור שמעשר אינו נאכל אלא לפני מן החומה, אף שבשילה היו אוכלים קדשים קלים ומעשר שני בכל מקום שרואים משם את שילה, (וקדשי קדשים רק לפני מן הקלעים). ולולא ההקש איכא למיפרך מה לבכור שכן טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח. ואחרים לומדים מהקש בכור למעשר, שכמו שמעשר אינו נפסל משנה לחברתה, כך בכור אינו נפסל משנה לחברתה, (והנתאים האחרים לומדים דין זה מ"שנה בשנה", ואחרים לומדים מזה שבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד, ורבנן לומדים דין זה מ"יהיה לך כחזה התנופה").

ולד חטאת:

דיני חטאות שנדחו מהקרבה

ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה, דינם למיתה.

כ"ב. חטאת שעברה שנתה או שאבדה ונמצאת בעלת מום, במתני' איתא שאם נתכפרו הבעלים תמות, ואינה עושה תמורה, ואסורה בהנאה אף אין בה מעילה, ואם עדיין לא נתכפרו הבעלים, תרעה עד שתסתאב ותימכר בסוף העולם מכיר בה.

ויביא בדמיה אחרת וזו שנמצאת בעלת מום תימכר מיד, ועושה תמורה, ומועלים בה.

חטאת שעברה שנתה - במתני' משמע שדינה כחטאת שאבדה ונמצאת בעלת מום, שאם נתכפרו הבעלים תמות. אמנם דעת ר"ל שתרעה. ולדבריו כוונת מתני' לעברה שנתה ואבדה דאיכא תרתי לריעותא כמו באבדה ונמצאת בעלת מום, וקמ"ל שבין בעברה שנתה שאינה ראויה לחטאת, ובין בעלת מום שאינה ראויה לשום קרבן, אם אבדה תמות. ואף שאבידת לילה לאו אבידה היא, שאני התם שבזמן אבידתה אינה ראויה לא להקרבה ולא לדמי.

שני שעירי יוה"כ שמת השעיר לעזאזל, יביא במקומם ב' שעירים אחרים, והשעיר הראשון נדחה, לריו"ח דס"ל שבעלי חיים נדחים, (אבל לרב (כ"ג.) אם השני חי הוא מתכפר בו. ואיתא להלן (כ"ד.) שרב לטעמיה שהמפריש פסח ואבד והפריש אחר ונמצא הראשון, מצוה להקריב את הראשון, וירעה עד שיסתאב ויפלו דמיו לנדבה, שהרי חטאת ציבור אינה מתה אלא רועה. אמנם אם זה היה חטאת יחיד היה דינה למיתה אף שרק נדחתה ולא אבדה, ולא בעינן תרתי לריעותא כמו באבדה, דנדחה אין דעתו עליו, אבל אבד דעתו עליו שמה ימצאוהו.

כ"ב: דין חטאת או מעות חטאת שאבדו

המפריש מעות לחטאת ואבדו, אם הקריב חטאת תחתיהם ונמצאו, יוליכם לים המלח. ואם הפריש מעות אחרים תחתיהם ואבדו, אם הקריב חטאת תחתיהם ונמצאו, יוליכם לים המלח, ואם עדיין לא קנה חטאת במעות השניות, או שקנה חטאת ונמצאת בעלת מום, יקנה באלו ובאלו חטאת והשאר יפלו לנדבה. ואם הביא חטאת מאחד מהם, לרבי יולין את השניים לים המלח, ולרבנן ילכו לנדבה, דאין המעות הולכים לים המלח אלא אם נמצאו אחרי שנתכפרו הבעלים.

המפריש חטאת ואבדה, והקריב אחרת במקומה, תמות, ואם לא הקריב אחרת במקומה, לרבי תמות, ולרבנן תרעה, דאין חטאת מתה אא"כ נמצאת אחרי שנתכפרו הבעלים באחרת. ואם הפריש מעות תחתיה ולא הספיק לקנות מהם חטאת עד שנמצאת חטאת, או שהפריש אחרת תחתיה ולא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה ונמצאו שתיהן בעלות מום, יביא מאלו ומאלו חטאת והשאר יפלו לנדבה, ואם היו שתיהן תמימות, לרב הונא אם הקריב אחת מהם השניה תמות לכו"ע, ואם בא לימלך, לרבנן אומרים לו שיתכפר בשניה והראשונה תרעה, כדי שלא תמות בהמת קדשים, ולרבי לא עשו תקנה בקדשים ואומרים לו שיתכפר בשאינה אבודה והאבודה תמות. (והא דאיתא בברייתא שאם יש הרבה שיירי מנחה אין אוכלים עימה חולין ותרומה, כדי שלא יגיע למצב של אכילה גסה, היינו כרבנן). ולרבי אבא אם הקריב את השניה הראשונה תמות לכו"ע, ואם הקריב את הראשונה, לרבי תמות דבהמה שהופרשה תחת בהמה אבודה כאבודה דמיא, ולרבנן תרעה דלאו כאבודה דמיא.

מתי נחלקו רבי ורבנן - לרבא אבודה דלילה לאו אבודה היא. לל"ק כוונתו שרבי מודה שאבודה בלילה רועה, ולל"ב כוונתו שלרבנן שמומים שאבודה בשעת כפרה מתה (כדאיתא להלן כ"ד.) מ"מ אם תחילת אבידתה בלילה תרעה. ורב פפא מסתפק מה הדין אם נמצאה אחרי קבלת הדם כשהדם בכוס, לל"ק הספק הוא לרבנן, אם אומרים כל העומד לזרוק כזרוק דמי או לא, אבל לרבי תמות, ולל"ב הספק הוא לרבי, ואיירי שקיבל הדם בשתי כוסות ואבדה כוס אחת, וכמ"ד כוס עושה חבירו שיריים, והספק הוא אם כשאינו יכול לזרוק את השני אם נעשה שיריים או לא.

מתי הבהמה נחשבת אבודה - גנובה או גזולה אין דינם כאבודה ואם החזירם לו לאחר כפרה תרעה. לרבי אושעיא אפי' נתערבה בעדרו או בבהמה אחת של חולין נחשבת אבודה. ולריו"ח אפי' אם היתה אחורי הדלת נחשבת אבודה, והגמ' מסתפקת אם זה בגלל שאף אחד לא רואה אותה, או שגם אם אחרים רואים אותה נחשבת אבודה, ונ"מ כשהלכה בחוץ. אבודה ממנו ולא מהרועה או מהרועה ולא ממנו אינה נחשבת אבודה, והגמ' מסתפקת מה הדין אם אחד בסוף העולם מכיר בה.

המפריש חטאת והרי היא בעלת מום, לת"ק ימכרנה ויביא בדמיה אחרת, ולרבי אלעזר ברבי שמעון אם הקריב את השניה לפני שנשחטה הראשונה ע"י הלוקח, תמות הראשונה.

האם קדושת העובר תלויה בקדושת אמו-

המפריש חטאת מעוברת וילדה, ריו"ח אמר שיכול להתכפר או בה או בולדה, מפני שעובר לאו ירך אמו ואם שיירו משוייר, וא"כ הוי כמפריש ב' חטאות לאחריות שיכול להתכפר באיזה מהם שירצה. (ואין טעמו של ריו"ח משום שאדם יכול להתכפר בשבח הקדש).

והגמ' מוכיחה דלא כדבריו ממה שהאומר לשפחתו מעוברת הרי את שפחה וולדך בן חורין זכתה לו, ומבואר שעובר ירך אמו וממילא הוי כמשחרר חצי עבדו שלדעת ר"מ יצא לחרות, דאם עובר לאו ירך אמו א"כ כמו שאין העבד יכול לקבל גיטו מיד רבו שלו.

כ"ה: האומר לשפחתו הרי את בת חורין וולדך עבד, לריה"ג ולדה כמותה, ולרבנן דבריו קיימים. הגמ' אומרת שאין הכרח שנחלקו אם דין העובר כדן אמו, די"ל שאף לריה"ג אין דין העובר כדן אמו, ושאינה הכא דכתיב "האשה וילדיה תהיה לאדוניה" בזמן שהאשה לאדוניה ולדה לאדוניה.

השווה את החטאת ומצא בה בן ד' חודשים חי, נחלקו תנאים אם אינה נאכלת אלא לפני מן הקלעים לזכרי כהונה ליום אחד, או שנאכלת בכל מקום לכל אדם לעולם. הגמ' אומרת שאין הכרח שנחלקו אם דין העובר כדן אמו, די"ל שנחלקו אם הקדושה חלה בלידה או כבר במעי אמן, או שאין מחלוקת והתנא השני מדבר שנתעברה לפני שהקדישה.

המקדיש בהמה אחת לשתי קדושות

האומר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים, לר"מ נעשית תמורת עולה, ולרבי יוסי אם לכך נתכוון תחילה דבריו קיימים וחציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים, ואם נמלך נעשית תמורת עולה. ואם אמר שתחול תמורת עולה ואח"כ תמורת שלמים, לכו"ע חלה רק תמורת עולה. ואם אמר שלא תחול תמורת עולה בלא שתחול תמורת שלמים, לכו"ע חלו ב' הקדושות.

כ"ו: האומר בהמה זו חציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים, לר"מ כולה תקרב עולה, ולרבי יוסי אם כוונתו מתחילה לסיים חציה תמורת שלמים דבריו קיימים, ותרעה עד שתסתאב ויביא בדמי חציה תמורת עולה ובדמי חציה תמורת שלמים.

האומר בהמה זו חציה עולה וחציה חטאת, לר"מ כולה עולה, ולרבי יוסי תמות, ואם אמר חציה חטאת וחציה עולה אף לר"מ תמות, דטעמא דר"מ משום תפוס לשון ראשון.

האומר בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים, לרבי יוסי קדושה, ואינה קריבה, ועושה תמורה, ותמורתה כיוצא בה כיון שהיא באה מכח קדושה דחיה. ואם אמר שתהא חציה עולה וחציה מעשר, שהיא קריבה עולה. ואם אמר חציה תמורה וחציה מעשר הגמ' מסתפקת אם היא קריבה לתמורה או למעשר.

כ"ז: בהמה של שני שותפין שאחד הקדיש את חלקו ואח"כ קנה את החצי השני והקדישו, קדושה, ואינה קריבה, ועושה תמורה, ותמורתה כיוצא בה. ומבואר מדין זה (שאמרו ריו"ח) שיש דיחוי גם בקדושת דמים וגם בבעלי חיים, וגם דיחוי מעיקרו הוי דיחוי.

לשונות המועילים לתמורה ולחילול

אלו לשונות מועילים לתמורה- זו תחת זו, זו חליפת זו, זו תמורת זו, הוי תמורה. אבל זו מחוללת על זו, אין זו תמורה.

אלו לשונות מועילים לחילול קדשי בדק הבית- האומר זו חליפת זו, זו תמורת זו, לא אמר כלום. אבל אמר זו תחת זו, או זו מחוללת על זו, דבריו קיימים.

כ"ז: אם תחת הוא לשון תפיסה או חילול- הגמ' מבארת שלשון תחת לפעמים הוא לשון התפסה, כדכתיב "ואם תחתיה תעמוד הבהרת". ולפעמים הוא לשון חילול, כדכתיב "תחת הנחשת אביא זהב", וממילא בקדשי מזבח זה מתפרש להתפסה, ובקדשי בדק הבית זה מתפרש לחילול, וכן בקדשי מזבח בעלי מומין זה מתפרש לחילול, ואמר רב אשי שרק אם הניח ידו על הקודש הוי חילול, אבל אם הניח ידו על החול הוי התפסה.

כ"ג: המפריש שני ציבורי מעות לאחריות שאם יאבד אחד מהם יתכפר בחבירו, מתכפר באחד מהם והשני יפול לנדבה, ודין זה הוא פשוט בין אליבא דרבי כיון דהכא הפריש לאחריות, ובין אליבא דרבנן בהופרשו תחת בהמה אבודה דינם לנדבה. ולר"ש דס"ל חמש חטאות ממות, מ"מ מודה ר"ש שפעמים נופלים המעות לנדבה, כדאשכחן שר"ש כל דבר הבא ממותר חטאות ואשמות לוקח בדמיו ועולות והבשר לשם והעורות לכהנים, ומ"מ יש בזה חיידוש שגם כשמלכתחילה הפריש ב' סדרי מעות הולך המותר לנדבה.

כ"ד: המפריש שתי חטאות לאחריות- לרבנן השניה תרעה, ואף רבי מודה בזה כיון שהפריש לאחריות, ולר"ש השניה תמות.

מתי אין מפשיטים עור הבהמה כשהוא שלם- אין מרגילים מפשיטים את העור כשהוא שלם לצורך נפחים או דבש, ביו"ט משום טירחא שלא לצורך יו"ט. ואין מרגילים בבכור, והיינו לב"ש דס"ל שבכור בעל מום עדיין הוא בקדושתו, ואסור באכילה לזרים. ואין מרגילים בפסולי המוקדשין, והיינו לראבר"ש דס"ל שאם היו ב' חטאות ואחת בעלת מום יקריב את התמימה, ובשר הבעלת מום יוצא לבית השריפה אפי' אם נזרק דם התמימה כשבשר הבעלת מום בקדירה. (ולת"ק אם נשחטה בעלת מום לפני זריקת דם התמימה, מותרת הבעלת מום באכילה, אבל אם נשחטה אחרי הזריקה אסורה). ואף שפסולי המוקדשין מותר לשוחטם ולמוכרם באיטליז ולשוקלם בליטרא כדי שיקנה אותם ביוקר, שאני הכא שמה שמשביח בעור פוגם בבשר, וי"א משום שנראה כעובד עבודה בקדשים, וי"א שמה יגדל מהם עדרים עדרים.

כיצד מערימין:

קדושת ולד במעי אמו

כ"ד: הרוצה שלא תחול על הולד קדושת בכור, יאמר שאם יש זכר במעי הבהמה יהא עולה, וממילא תחול עליו קדושת עולה. אמנם אין לומר שיהיה שלמים, כיון שהוא מורידו מקדושתו. ובזמן שאין ביהמ"ק קיים יכול לומר שיהא שלמים, כיון שאינו ראוי להקרבה, ואפי' להטיל בו מום לפני שיצא לאויר העולם מותר, ולא גזרו שמה יטיל בו מום אחרי שיצא רוב ראשו, מפני שיותר יש לחוש שיבוא לידי גיזה ועבודה.

בהמת הקדש שנתעברה יכול לומר שאם תלד זכר יהיה עולה, ואם תלד נקיבה יהיה שלמים, דלא חלה הקדושה אלא בלידה. ואם ילדה שני זכרים, אחד יהיה עולה, והשני קדוש בקדושת אמו.

בהמת חולין שאמר הבעלים שאם תלד זכר יהיה עולה, וילדה שני זכרים, אחד יקרב עולה, והשני ימכר לחיבי עולה ודמיו חולין. וכן אם אמר שנקיבה תהיה שלמים, אחת תקרב שלמים והשניה תימכר לחיבי שלמים ודמיה חולין.

כ"ה: שיטת רשב"א שולדות קדשים מתקדשים בלידתם, וממילא בהמת הקדש שילדה טומטום או אנדרוגינוס לא חלה עליהם קדושה. ולמ"ד וולדות קדשים במעי אמן הם קדושים, חלה עליהם קדושת אמן.

כתיב "אך בכור אשר יבוכר לד' בבהמה לא יקדיש איש אותו", ואיתא בברייתא שמ"איש אותו" לומדים שאדם בכור יכול להקדיש, ומ"בהמה" לומדים דאיירי בבכור בהמה שגם אדם שאינו בכור אינו יכול להקדישו, ומ"אשר יבוכר" לומדים שלפני שביכר אפשר להקדישו, ומ"אך" לומדים שבשאר קדשים אף לפני שנולדו א"א להקדישם. וזה המ"ד שסובר שולדות קדשים במעי אמן הם קדושים.

האומר על הבכור שיהיה עולה עם יציאת רובו, חלה עליו קדושת בכור ולא קדושת עולה, דדברי הרב דברי התלמיד דברי מי שומעין. וכן האומר על הלקט שאם נשירת רובו יהיה הפקר, הוי לקט ולא הפקר.

המקדיש בהמה ועוברת לשתי קרבנות- האומר שהולד יהיה עולה והיא עצמה שלמים דבריו קיימים. אבל אם אמר קודם שהיא תהיה שלמים, לר"מ גם בולד שלמים, ולרבי יוסי אם נתכוון מתחילה לסיים שהולד יהיה עולה דבריו קיימים דאף בגמר דבריו האדם נתפס, ואם נמלך אז גם הולד נעשה שלמים, אפי' אם נמלך בתוך כדי דיבור.

ספיקות אביי במתפיס או מחלל כמה בהמות - אביי מסתפק היכא שהיי לפניו ב' בהמות קודש שיש בהם מום, ושתי בהמות חולין תמימות, ואמר שיהיו אלו תחת אלו, אם כוונתו לתמורה ולוקה, או שכוונתו לחילול ואינו לוקה. ואת"ל דכוונתו לחילול דלא שביק התירא ועביד איסורא, ילה"ס אם אחת משל קודש ואחת משל חולין בעלי מומין ואמר אלו תחת אלו, אם כוונתו לתמורה בתמימה תחת תמימה וחילול בעלת מום על בעלת מום, או שכוונתו בעלת מום על תמימה ותמימה על בעלת מום ולוקה על שתיקן. ואת"ל שכוין שחילול בעלת מום על בעלת מום אינו איסור כוונתו לזה, ילה"ס בג' בהמות קודש שאחת בעלת מום, וג' בהמות חולין תמימות, ואמר הרי אלו תחת אלו, אם כוונתו להמיר את כולם, או שלפחות בבעלת מום כוונתו לחילול. ואת"ל שגם בזה תולים שעשה אחת מהם בהתר, ילה"ס היכא שיש ד' בהמות קודש וד' חולין ואחת משל קודש בעלת מום, אם הכא כיון שעבר ג' איסורים הוחזק לאיסור, או שאף שהוחזק באיסור תולים שמה שיכול לעשות בהתר עשה בהתר. תיקן.

כ"ז: אם צריך חילול בשויה - בעלת מום המתחללת יוצאת לחולין. ואיתא במתנא' שצריך שבהמת החולין תהיה כדמי בהמת ההקדש. והגמ' אומרת שהיכא שההפרש הוא בשיעור אונאה אין בעיה, שהרי עבדים שטרות קרקעות והקדשות אין להם אונאה, ואיירי בשיעור של ביטול מקח, ולריו"ח דין זה הוא מדרבנן, ולר"ל דין זה הוא דאורייתא. והנה יש מחלוקת במה שאמר ריו"ח שיש ביטול מקח, לרבי ירמיה ריו"ח דיבר על קרקעות חולין ולא על הקדשות, ולפ"ז הכא הוי דרבנן, אבל לרבי ינאי שריו"ח דיבר על הקדשות וכ"ש על קרקעות, א"כ הכא הוי דאורייתא, ואיפוך שלר"ל הוי דרבנן ולריו"ח הוי דאורייתא. או דנימא שמה שמבואר במשנה שאין אונאה להקדשות, הכונה שאפי' בפחות מכדי אונאה חוזר. והא דאמר שמואל שהקדש שוה מנה שחיללו על שו"פ מחולל, י"ל שגם רבי ירמיה מודה לזה, אלא דס"ל שזה רק בדיעבד ולא לכתחילה.

שיטת עולא שהיכא ששמו ג' את ההקדש, אפי' באים עכשיו מאה ואומרים שומא אחרת אינו חוזר, אבל בשתיים חוזר, ואף דלא אמרינן תרי כמאה אלא לענין עדות, אבל לענין אומדנא הולכים אחרי רוב הדעות, ס"ל לעולא שרק מדרבנן צריך לעשותו דמים, ואקילו ביה רבנן.

האומר הרי זו תחת עולה לא אמר כלום, ורק אם אמר תחת עולה זו או תחת עולה שיש לי בבית דבריו קיימים. ולר"מ אף בזו תחת עולה דבריו קיימים, דאין אדם מוציא דבריו לבטלה.

האומר על בהמה טמאה או בעלת מום הרי זו עולה לא אמר כלום, אבל אם אמר הרי היא לעולה ימכרו ויביא בדמיהם עולה דמשמע שכוונתו לדמי עולה. והמפריש נקיבה לאשם או לעולה, לתנא דמתנא' אינו יכול לפדותה אלא אם יש בה מום, ולר"ש תימכר שלא במום.

כל האסורין:

בהמות האסורות למזבח ותערובתם

כ"ח. בהמות האסורות לגבי מזבח - כגון רובע ונרבע ומוקצה לעבודת כוכבים ונעבד (מוקצה מה שעליו מותר, ונעבד גם מה שעליו אסור ושניהם מותרים באכילה) ואתנן ומחיר כלב וכלאים וטריפה ויוצא דופן.

בהמות האסורות שנתערבו באחרות, אוסרים בכל שהן. הגמ' שואלת שכבר שנינו שחטאות שדינים למיתה או שור הנסקל שנתערבו אפי' ברבוא כולם ימותו. והגמ' מתרצת דקמ"ל הכא שאף בהמות שאינם אסורות בהנאה אינן בטלות ברוב. הגמ' שואלת שכבר שנינו שרובע ונרבע שנתערבו בקדשים אינם בטלים ברוב (אלא כולם ירעו עד שיסתאבו ויביא קדשים כדמי היפה שבהם), קמ"ל שאין ביטול לא בקדשים ולא בחולין. והגמ' שואלת שכבר שנינו שישן נסך וע"ז וציפורי מצורע ועורות לבובין ושיער נזיר ופטר חמור ובשר בחלב ושור הנסקל ועגלה ערופה וחולין שנשחטו בעזרה ושעיר המשתלה, אוסרים בכל שהן, קמ"ל הכא שגם אלו שאינם אסורים בהנאה אינם בטלים, והתם קמ"ל שלא רק לגבוה אוסרים אלא גם להדיוט.

רובע ונרבע אסורים להקרבה דכתיב "מן הבהמה". ואין ללמוד ק"ו מבעל מום שנאסר אע"פ שלא נעבדה בו עבירה, דחורש בשור וחמור יוכחו שנעבדה בהם עבירה ומותרים למזבח, ואף שרובע ונרבע הם חמורים יותר שהרי חייבים על זה מיתה, מ"מ אם יש רק עד אחד או על פי הבעלים אין בהם חיוב מיתה, ולזה בעי קרא. ואין לומר שאם בעל מום שאין הודאת שני עדים פוסלתו מאכילה עד אחד פוסלו מהקרבה, כ"ש רובע ונרבע שהודאת שני עדים פוסלתו מאכילה שעד אחד יפסלו מהקרבה, דיש לפרוך מה לבעל מום שכן מומו ניכר משא"כ רובע ונרבע.

כ"ח: נעבד פסול להקרבה דכתיב "מן הבקר". ואין ללמוד ק"ו שאם אתנן ומחיר כלב שציפויים שנתן לאחר שנתנם לאשה מותר הם אסורים, כ"ש נעבד שאף ציפוי אסור שהוא עצמו אסור. דאדרבה היינו לומדים להתיר ציפוי נעבד שהרי נעבד עצמו לא נאסר, והיינו אומרים דהא דכתיב "לא תחמוד כסף וזהב עליהם" היינו בדבר שאין בו רוח חיים, והא דכתיב "ואבדתם את שמם" לא איירי בדבר העשוי לשמם, אלא לאבד את השם שהיו קרויים בו.

מוקצה פסול להקרבה דכתיב "מן הצאן".

נוגח פסול להקרבה דכתיב "ומן הצאן". ואין ללמוד נוגח מרובע, דרובע אסור אף באונס משא"כ נוגח, ואין ללמוד רובע מנוגח, דנוגח משלם כופר משא"כ רובע.

ולתנא דבי רבי ישמעאל שכל הנ"ל אסורים משום דכתיב "כי משחתם בהם מום בם לא ירצו לכם", דלשון השחתה הוא דבר ערוה דכתיב "כי השחית כל בשר", ועבודת כוכבים דכתיב "פן תשחיתון". ומ"מ הבהמה וכו' " לומד תנא למעט חולה זקן ומזוהם. והתנא הראשון ממעטם מ"מ מן הצאן מן הכשבים ומן העיזים", ולתנא דבי רבי ישמעאל אורחיה דקרא לאישתעווי הכי.

הלכות מוקצה

מוקצה אינו אסור אלא שבע שנים י"מ הקצה לבע שנים, וי"א שאם עברו שבע שנים בטל איסור מוקצה, דכתיב "קח את וכו' ופר השני שבע שנים", והיה מוקצה ולא נעבד, או שעבדהו וחידוש הוא, דח' דברים התירו באותו לילה, חוץ ולילה וזרות וכלי שרת וכלי אשירה ועצי אשירה ומוקצה ונעבד.

כ"ט. מקור איסור מוקצה הוא מדכתיב "תשמרו להקריב לי במועדו" לי ולא לאדון אחר.

לרב יצחק איסור מוקצה הוא רק עד שיעבדו בו מפני שאח"כ אינם מקריבים אותו, ולעולא נאסר עד שימסרוהו לכומרי ע"ז לאכילה, ולבהא נאסר עד שיאכילוהו כרשיני ע"ז וזו גם כוונת עולא. ולרב חנינא טריטאה נאסר עד שיעשו בו מעשה והיינו שיגזו ויעבדו בו.

מוקצה ונעבד מותרים באכילה להדיוט, דאי אסור להדיוט למה לי קרא הא בעינן "ממשקה ישראל" מן המותר לישראל. וטריפה אסורה לישראל, ולא בעי קרא אלא לנתקדשה ואח"כ נטרפה, ומ"כ לאשר יעבור תחת השבט" לומדים שאפי' היכא שהיתה לה שעת הכושר אסורה למזבח.

אתנן

האומר לזונה הא לך טלה זה בשכרך זהו אתנן, ואפי' היא נוטלת טלה אחד ונתן לה מאה כולם אסורים, וכ"ש היכא שנוטלת מאה.

כ"ט: נתן לה טלה ואח"כ בא עליה, חל שם אתנן למפרע, ואם קדמה והקריבתו לפני שבא עליה, אם הקנה לה את הטלה פשיטא שמותר, ואם אמר לה שאינו מקנה לה את הטלה עד שעת ביאה, אינו יכול להקריבו, דכתיב "איש כי יקדיש את ביתו" דבעינן שיהיה הטלה ברשותה, ואם אמר לה שאם היא תצטרך היא יכולה לקנות את הטלה מעכשיו, והקריבה אותו לפני הביאה, אין זה אתנן, ואם הקדישתו לפני הביאה, רב אושעיא מסתפק אם מותר מפני שאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, או דכיון שהוא קיים בשעת ביאה הוא נאסר, תיקן.

בא עליה ואח"כ נתן לה טלה, ובשעת ביאה אמר לה הבעלי לי בטלה, לא הוי אתנן, ואם אמר הבעלי לי בטלה זה, הוי אתנן, ואיירי בעובדת כוכבים שאינה צריכה משיכה, או בישראלית שהטלה נמצא בחצרה, ולא נתנה לה

מיד אלא עשאו אפותיקי שאם עד יום פלוני לא יביא לה כסף הטלה יהיה שלה.

הנותן אתנן לזכר או לאחת מהעריות הוא אתנן.

הנותן טלה לאשתו נדה, לרבי ולרב לא הוא אתנן ד"זונה" כתיב, וללוי הוא אתנן ד"תועבה" כתיב, ו"זונה" אתי למעוטי זכר שהאשה נתנה לו טלה. (ורב ממועט זכר מ"ובתתך אתנן, ואתנן לא ניתן לך, ותהי להפך", ומ"תועבה" לומד רב את דינו של אביי וכדלהלן).

לאביי **אתנן שניתן לעובדת כוכבים** אסור, וכהן שבא על עובדת כוכבים אין לוקה משום זונה, דכתיב "ולא יחלל זרעו" איירי דווקא במי שזרעו מיוחס אחריו ולא בנכרית שאין זרעה מיוחס אחריו, וזונה ישראלית אתננה מותר, שהרי קידושי תופסים לו בה, (ובאלו שאין קידושי תופסים בהם הוא אתנן, ולר"ע דס"ל שאין קידושי תופסים בחייבי לאוין, אף בהם הוא אתנן. ולרבי אלעזר דס"ל שפנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה, בין בפנויה בין באלמנה הוא אתנן), וכהן שבא עליה לוקה משום זונה, שהרי זרעו מיוחס אחריו. ולרבא בין בזונה ישראלית בין בזונה עכו"ם אתננה אסור, וכהן לוקה משום זונה, דילפינן מהדדי, ואמנם לא הוא אתנן עד דאמר הא לך (ולרבי אלעזר שפנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה, אף אתנן בסתם אסור), ואם היא זונה מעיקרא אתננה אסור אפי' בסתם.

הנותן לאשה טלה על מה שביטלה ממלאכה, לא הוא אתנן.

ל. האומר לחבירו הא לך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי, לר"מ אינו אתנן, ולחכמים הוא אתנן. הגמ' מעמידה דין זה בעבד עברי שאין לו אשה ובנים, שאין רבו מוסר לו שפחה כנענית, אבל ביש לו אשה ובנים או בעבד כנעני שהיא מותרת לו, לא הוא אתנן.

מחיר כלב

האומר לחבירו הא לך טלה זה תחת כלב, הטלה אסור, ד"מחיר" היינו דבר הניתן בתמורה, דכתיב "תמכור עבדך בלא הון ולא ריבית במחיריהם".

שני שותפין שחלקו ונטל אחד עשרה טלאים והשני נטל תשעה וכלב, אם הכלב שוה כמו אחד הטלאים יוציא טלה אחד והשאר מותרים, ואם הכלב שוה יותר מכל אחד מהטלאים כל מה שכנגד הכלב אסור, ומה שעם הכלב מותר.

אתנן כלב ומחיר זונה מותרים, דכתיב "שניהם" ולא ארבעה.

ל: מתי הולד אסור כמו אמו- ולדות אתנן זונה ומחיר כלב מותרים, דכתיב "גם שניהם" ולא וולדותיהם. ולד הנרבעת או הנוגחת אסורים, מפני שגם הולד נרבע או נגח. וולד מוקצה ונעבד, י"א שמוותרים, מפני שלא הקצה או עבד אלא את האם, וי"א שאסורים מפני שניחא ליה בניפחיה.

המוקדש בפרש שור הנסקל מוקדשת, אבל המוקדש בפרש עגלי ע"ז אינה מוקדשת. אב"ס סברא בע"ז ניחא ליה בניפחיה משא"כ בשור הנסקל, ואב"א קרא בע"ז כתיב "והיית חרם כמוהו" כל שאתה מחיה ממנו הרי הוא כמוהו, ובשור הנסקל כתיב "ולא יאכל את בשרו" בשורו אסור פרשו מותר.

עוד בדיני אתנן

הנותן לזונה מעות הרי הם מותרים, ואם נתן לה יינות ושמינים וסלתות וכל דבר שכיוצא בו קרב ע"ג המזבח אסור. ואם נתן לה חטים ועשאתן סולת או זיתים ועשאתן שמן או ענבים ועשאתן יין, י"א שזה מחלוקת ב"ש וב"ה אם דורשים הם ולא שינוייהם (ב"ה), או ש"גם" מרבה שינוייהם (ב"ש, ולב"ה קשה מה לומדים מ"גם).

כתיב "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ד' אלוקיך", לרבי אלעזר לומדים מזה שפרה אדומה שאין באה לבית ד', מותר, ולבי יוסי ברבי יהודה לומדים שגם ריקועים אין לעשות מאתנן או ממחיר, ואפי' ריקועים למאחורי בית הכפורת.

נתן לה קדשים הרי הם מותרים, כיון שאינם ממונו, ואף הממנה אותה על פסחו, לא חל איסור אתנן דכתיב "לכל נדר" להוציא את הנדור, והיינו לרבי

שמוותר להמנות אחרים על פסחו ועל חגיגתו והמעוה חולין, שע"מ כך הקדישו ישראל פסחיהם, (ולחכמים מותר רק לצורך אכילה ולא לצורך מקח).

נתן לה עוף הרי הוא אסור, דכתיב "לכל נדר".

דין ולדות

כל האסורים לגבי מזבח ולדותיהם מותרים, ור"א אסור. לל"ק רב הונא בר חיננא סובר שהמחלוקת היא בעיבור ולבסוף נרבע, ונחלקו אם עובר ירך אמו, אבל נרבעו ולבסוף עיבור מותרים לכו"ע, ולרבא עיבור נרבעו אסורים לכו"ע, ובנרבעו ולבסוף עיבור נחלקו אם זה זה גורם מותר או אסור. ולל"ב רב הונא בר חיננא סובר שהמחלוקת היא כשנרבעו כשהם מוקדשים, ונחלקו אם יש בזה בזיון לגבוה, אבל בנרבעו כשהן חולין מותר לכו"ע כיון שהם השתנו, ולרבא המחלוקת היא כשנרבעו כשהם חולין, ונחלקו אם יש בזה בזיון לגבוה, או שכיון שהשתנו אין בזה בזיון, אבל בנרבעו כשהם קדשים אסורים לכו"ע.

ל"א. ולד טריפה- לרבנן ולד טריפה מותר, ולר"א אין להקריב ולד טריפה אבל להדיט הוא מותר לכו"ע. למ"ד טריפה יולדת זה נ"מ בנתעברה אחרי שנטרפה, ונחלקו אם זה זה גורם מותר או אסור. ולמ"ד טריפה אינה יולדת המחלוקת היא בנתעברה ואח"כ נטרפה, והמחלוקת היא אם עובר ירך אמו או לא.

אפרוח הבא מביצת טריפה- לרב הונא אפרוח מביצת טריפה אסור לכו"ע, כיון שהיא גדילה מגוף התרנגולת שהרי לאחר שיצאה אינה גדילה עוד, (משא"כ ולד שנוצר מהאוויר ואינו אדוק בגופה). ואביי מביא ברייתא שמבואר בה שאף לר"א אפרוח ביצת טריפה מותר. והא דתניא שמלוא תרוד רימה הבאה מבשר אדם חי, ר"א מטמא וחכמים מטהרים, ר"א לא מטמא אלא ברימה, שהיא נקראת אדם מחיים דכתיב "אף כי אנוש רימה וכן אדם תולעה", אבל בביצה שהאפרוח יוצא ממנה כשהיא מסריחה, ר"א מודה שלא חל עליה איסור טריפה.

לרבי תנינא בן אנטיגנוס **כשרה שינקה מן הטריפה** פסולה למזבח, והיינו כגון שינקה חלב רותח משחרית לשחרית כל ימיו, שכיון שהיא יכולה לחיות רק מזה נאסרה אע"פ שאכלה גם דברים אחרים, אבל בלאו הכי לא נאסרה, כמו שבהמה שאכלה כרשיני ע"ז לא נאסרה.

קדשים שנעשו טריפה אין פודים אותם, **דאין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים,** דכתיב "ואכלת" ולא לכלבין. וי"א שפודים את הקדשים להאכילם לכלבים, ודורשים "תזבח ואכלת" אין לך בהם התר אלא משעת זביחה ואילך.

יש בקדשי מזבח:

קדשי מזבח וקדשי בדק הבית

חומרת קדשי מזבח- קדשי מזבח עושים תמורה (אמנם עוף אינו עושה תמורה, ובולד יש מחלוקת, ותמורה עצמה אינה עושה תמורה), וחייבים עליהם משום פיגול ונותר וטומאה ושחוטין חוץ, והולד והחלב אסורים אף אחרי פדינם, ואין נותנים אותם לאומנים בשכרם. משא"כ בקדשי בדק הבית, (והמקור שנותנים אותם לאומנים בשכרם הוא מדכתיב "ועשו לי" משלי).

ל"א: חומרת קדשי בדק הבית- סתם הקדשות לקדשי בדק הבית, (לריו"ח היינו לר"א דס"ל שהמקדיש נכסיו והיו בהם בהמות הראויות למזבח, זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקיבות ימכרו לצרכי שלמים, ודמיהם יפלו לבדק הבית. אבל לרבי יהושע זכרים עצמם יקרבו עולות, ונקיבות ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהם עולות. ולרב בעד שכולו זכרים מודה ר"א שיקרבו עולות, ורק במחצה זכרים ומחצה עולות נחלקו אם כוונתו שימכרו דאין אדם חולק את עדרו, או שאדם חולק את עדרו. ולל"ב רב סובר שהמחלוקת היא כשהקדיש גם נכסים, ונחלקו אם אדם חולק את נכסיו, אבל בהקדיש רק בהמה מודה ר"א שלא שביק איניש קדשי מזבח ומקדיש לבדק הבית). הקדש בדק הבית חל על כל דבר, ואפי' המקדיש אילו חל ההקדש על הנסורת והנשורת. המקדיש תרנגולת מועלים בביצתה, המקדיש חמורה מועלים בביצתה,

וגידולי קדשי מזבח אסורים בהנאה אך אין בהם מעילה, ולמ"ד שמועלים בגידולי קדשי מזבח, זה רק בגידולים שהם עצמם ראויים למזבח. אין לכהנים הנאה בקדשי בדק הבית.

שינוי קדושה

ל"ב: קדשי בדק הבית שהקדישם לקדשי מזבח או לחרמי כהנים לא עשה כלום.

חרמי כהנים שהקדישם לקדשי מזבח או לקדשי בדק הבית לא עשה כלום.

קדשי מזבח שהקדישם לחרמי כהנים, רב הונא אמר שלא עשה כלום, דכתיב "כל חרם קודש קדשים הוא לד'" כל חרם שהוא קודש קדשים יהיה לד' ולא לכהנים. והגמ' ממביאה ברייתא שמבואר בה שקדשי מזבח שהקדישם לבדק הבית או לחרמי כהנים מה שעשה עשוי, והגמ' מבארת שהמקדש לחרמי כהנים חל ההקדש מזדבן, ולומדים מ"כל חרם" שחרם חל גם על קדשי מזבח לענין מעילה, (ובענין קרא לרבות מעילה אף בקדשי קדשים, כדמצינו שמרבים מ"כל חלב לד' " שיש מעילה בחטאת ואשם, דאין מעילה מפורשת מן התורה אלא בעולה בלבד, דכתיב "נפש כי תמעול וכו' מקדשי ד' " והיינו עולה שהיא מיוחדת לד', (ורבי מרבה מ"כל חלב לד' " שיש מעילה באימורי קדשים קלים). והמקדש לבדק הבית אין בה אלא עיכוב גזברים, שאינה קריבה עד שיבואו הגזברים ויעמדו על גבה, ומזדבן אסור לשוחטה עד שתיפדה, ואם עבר ושחטה מה שעשה עשוי.

פדיון קדשים שמתו

ל"ב: במתני' איתא שרובן קדשים שמתו יקברו, ולר"ש קדשי מזבח אם מתו יפדו.

שיטת ריו"ח שרובן סוברים שבין קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית אם בא לפדותם צריך העמדה והערכה, (ובברייתא יליף שקדשי מזבח צריכים העמדה והערכה מדכתיב "ואם כל בהמה טמאה וכו' והעמיד וכו' והעריך" ואיירי בבעלי מומין ולא בבהמה טמאה, דבהמה טמאה כתיב "ואם בהמה טמאה ופדה בעריך", ומ"מ כגון עובר אינה נפדית, דכתיב "אשר לא יקריבו ממנה" ובמום עובר יכולים להקריבה למחר), ולדבריו אף קדשי בדק הבית אם מתו יקברו.

שיטת ר"ל שרובן מודים שקדשי מזבח א"צ העמדה והערכה ואם מתו יפדו, (ואין מכאן ראיה שפודים את הקדשים להאכילם לכלבים, ד"ל דאיירי בעבר ושחטם), ורק קדשי בדק הבית צריכים העמדה והערכה, דכתיב "העריך הכהן אותה בין טוב ובין רע" והיינו קדשי בדק הבית שאינם חלוקים בין טוב לרע, וכתוב "אותה" למעט קדשי מזבח, (וריו"ח ממעט מאותה בעל מום מעיקרו).

ל"ג: אליבא דר"ש לכו"ע קדשי מזבח צריכה העמדה והערכה ולא קדשי בדק הבית, דכתיב "העריך הכהן אותה בין טוב ובין רע" והיינו קדשי מזבח שהם חלוקים בין טוב לרע, וכתוב "אותה" למעוטי קדשי בדק הבית. ומה שאם קדשי בדק הבית מתו כשהם תמימים יקברו, הטעם הוא משום שהם היו ראויים להקרבה, דתניא שהמתפיס תמימין לבדק הבית אינם נפדים אלא למזבח.

ל"ג: בעל מום מעיקרו בין לריו"ח בין לר"ל א"צ העמדה והערכה, ולתנא דבי לוי הכל היו בכלל העמדה והערכה ואפי' בעל מום מעיקרו. והא דאיתא בבכורות שקדשים שקדם מום קבוע להקדשם (אם נפדו חייבים בבכורה ובמתנות ויוצאים לחולין ליגזז וליעבד וחלבם מותר לאחר פדיונם והשוחטם בחוץ פטור ואין עושים תמורה, ו)אם מתו יפדו, ואמור רב שזה שיטת ר"ש אבל לרבנן אם מתו יקברו אפי' בעל מום מעיקרו, כוונת רב לרבנן דבי לוי, אבל לרבנן שחלוקים על ר"ש י"ל דס"ל שאם מתו יפדו וא"צ העמדה והערכה.

הנקברים והנשרפים

אלו הן הנקברים - בהמת קדשים שהפילה ולד או נפל, שור הנסקל, עגלה ערופה, ציפרי מצורע, שיער נזיר ופטר חמור, ובשר בחלב. חולין שנשחטו בעזרה, לת"ק יקברו, ולר"ש ישרפו, וכן היה שנשחטה בעזרה תישרף.

אלו הן הנשרפים - חמץ בפסח (סתם תנא כר"י דס"ל שאין ביעור חמץ אלא שריפה), תרומה טמאה, ערלה וכלאי הכרם (והיינו באוכלים שדרך לשורפם, אבל במשקין שדרך לקבורם יקברו), ומותר להדליק בפת ובשמן של תרומה טמאה. קדשים שנשחטו ע"מ לאוכלם חוץ לזמנם או חוץ למקומם ישרפו. כל הנשרפים לא יקברו. האורג מצמר בכור בבגד ידלק כל הבגד.

ל"ד: אשם תלוי לת"ק ישרף ולר"י יקבר.

חטאת העוף הבאה על הספק, לת"ק תישרף, ולר"י מנתחה אבר אבר ויטילנה לאמה ומתגלגלת והולכת לנחל קידרון.

שער נזיר ופטר חמור - במתני' איתא שיקברו, ובברייתא איתא שאם ארגם בשק ידלק כל השק. הגמ' מחלקת בין שיער נזיר טהור ושל נזיר טמא ידלק, ואח"כ הגמ' מחלקת שהשער עצמו יקבר, אבל אם ארגו בשק ישרף שמא יהנו ממנו. והגמ' מעמידה בחוט שעשה על ידו צורת ציפור שזה מיפה את הבגד דבלאו הכי החוט בטל ברוב, ואם יכול להוציא את החוט יוציאו. עוד אפשר להעמיד כר"י דס"ל שאם רצה לשרוף את הנקברים רשאי.

אם רצה לשרוף את הנקברים, לחכמים אין לו לשנות, משום שהנשרפים אפרם מותר (והא דתניא שאפר הקדש לעולם אסור, איירי בנפלה דליקה מאיליה, דכיון שאין כאן מי שמעל לא יצא האפר לחולין, או דאיירי בתרומות הדשן שהאפר אסור לעולם, דכתיב "ושמו" שישמו בנחת וישים כולו, ולא יפזרו), והנקברים אפרם אסור, (והא דתניא שם הנדה ובשר המת שנפרכו טהורים, אין הכונה שהם גם מותרים. וכן הא דתניא שעולת העוף שנתמצה דמה ונעשית מצותה אין איסור מעילה במוראתה ונוצתה, אין הכונה שהם מותרים בהנאה), ולר"י רשאי לשורפם.

אשירה אפרה אסור לעולם, ויש לה ביטול ע"י עכו"ם.

מסכת כריתות:

שלושים ושש:

ל"ו כריתות בתורה

ב חיוב כרת הוא במזיד בלא התראה, וכרת היינו שמת בלא בניס. אבל בהתראה יש שחיב חנק ויש בסקילה או במלקות, ובשוגג חייב חטאת, ואם לא יודע אם חטא מביא אשם תלוי. אמנם לר"מ המטמא מקדש וקדשו מביא קרבן עולה ויורד, ולחכמים אף המגדף.

א'-ג' הבא על האם ועל אשת אב ועל הכלה ובהתראה חייב סקילה.

ד'-ו' הבא על הזכור ועל הבהמה, ואשה המביאה בהמה עליה. (הגמ' ג. אומרת שהתנא שנה רק כרת ששייך בגברי, ובמקום אשה המביאה בהמה עליה מוסיפים המביא זכור עליו, וכרבי ישמעאל שהוא חייב שתיים, דהבא על הזכור עובר על "ואת זכר לא תשכב", והמביא זכור עליו עובר על "ולא יהיה קדש". אבל ר"ע לומד שניהם מ"ואת שכר לא תשכב" קרי ביה לא תישכב. אבל הבא על הבהמה והמביא בהמה עליו אף לרבי ישמעאל אינו חייב אלא אחת, ד"לא יהיה קדש" איירי בבני אדם. ובאופן אחר י"ל שהתנא הוסיף אשה המביאה בהמה עליה, כדי להשלים למנין ל"ו כריתות).

ז' הבא על אשה ובתה, ובכלל זה בת בתה ובת בתה ובת ובת בנו וחמותו ואם חמותו ואם חמיו, ובתו מאונסתו לא קתני כיון שאינה כתובה בפירוש.

ח'-ט"ו הבא על אשת איש, ועל אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו, ועל אשת אחיו, ועל אשת אחי אביו, ועל הנדה.

ט"ז מגדף י"א מברך את ד', ודווקא שם בן ד' אותיות. ו"א מזמר לעכו"ם. (לרבנן מגדף פטור מפני שאין בו מעשה, ואף לריו"ח שכפירת קומתו הוי מעשה, הכא פטור כיון שישנו בלב. ועדים זוממין אע"ג דכתיב בהם "על פי" חשיב אין בו מעשה, הואיל וישנם בראיה. ד. ת.)

י"ז עובד עבודת כוכבים. (ואיירי בשגגת עבודת כוכבים וזדון מלאכות, וכגון בעובד מאהבה ויראה לאביי שמחייב חטאת, ולרבה שפטור איירי באומר מותר, או שתניוק שנשבה לבין העכו"ם וידע שעבודת כוכבים אסורה ולא ידע איזה עבודות נאסרו, שהיה סבור שרק "אלוהי כסף ואלוהי זהב נאסרו" ולא שאר מינים, אבל העומד בבית עבודת כוכבים והוא סבור שזה בית הכנסת, הרי ליבו לשמים, ואם השתחוה לאנדרטא ולא קיבלה באלוה אינו כלום, ואם קיבלה באלוה בר שקילה הוא. וי"א שכוונת המשנה לשם עבודת כוכבים, ולא למנין הכריתות. איתא בברייתא ג: שאין חייב בעבודת כוכבים אלא על זיבוה וקיסור וניסוך והשתחואה שיש בהם מעשה, ודעת ר"ל שהברייתא היא כדעת ר"ע שא"צ מעשה, ולר"ח איירי אפי' לרבנן, וכפיפת קומתו הוי מעשה).

י"ח הנותן מזרעו למולך.

י"ט בעל אוב. (לר"ח לא תני ידעוני משום ששניהם בלאו אחד נאמרו, ותנא בעל אוב הואיל ובו פתח הכתוב, ולר"ל לא תנא ידעוני הואיל ואין בו מעשה, ונחלקו ר"ח ור"ל אי לתנא דמתני' והיינו ר"ע בעינן לפחות מעשה זוטא או לא. ובעל אוב יש בו מעשה של הקשת זרועותיו, שזה מעשה זוטא שמועיל רק לר"ע, ובמגדף יש מעשה של עקימת שפתיו. ולרבה בעל אוב היינו מקטר לשד ע"מ לחברו, שסייענו בכשפיו ולא לשם אלוה, ואף שחובר חבר הוא בלאו, המקטר לשד דינו בסקילה, אבל המחבר חיות גדולות או קטנות ואפי' נחשים ועקרים ע"י כשפים אין בזה אלא לאו, ואם עושה כך כשהם באים להזיקו (מותר).

כ' מחלל שבת. (ואף שבשבת יש ל"ט מלאכות שחייב עליהם כרת, מתני' איירי שהיה שוגג לענין שבת ומזיד לענין המלאכות, שאינו חייב אלא חטאת אחת, דכתיב "הנה". ולא תני שהיה מזיד לענין שבת ושוגג לענין המלאכות שהוא חייב על כל אחת ואחת דכתיב "מאחת מהנה", כדי ללמדנו שבשגגת שבת וזדון מלאכות חייב חטאת אחת. וי"א שכוונת המשנה לשם שבת, ולא למנין הכריתות. ג.)

כ"א-כ"ב טמא שאכל קודש, או בא אל המקדש.

כ"ג-כ"ד האוכל חלב, דם, נותר, ופיגול.

כ"ז-כ"ח השוחט ומעלה בחוץ. (ורב ביבי בר אבבי ג: שואל למה המשנה לא מנתה המעלה אברי פנים בחוץ והמעלה אברי חוץ שנשחטה הבהמה בחוץ בחוץ.)

כ"ט האוכל חמץ בפסח.

ל"א-ל"ב האוכל והעושה מלאכה ביוה"כ.

ל"ד-ל"ה המפטם שמן המשחה לצרכו להריח. והמפטם את הקטורת, והסך משמן המשחה.

ל"ו-ל"ז פסח ומילה יש בהם חיוב כרת, (אבל אין חייב קרבן על שגגתם מפני שהם מצוות עשה, והוקשה כל התורה לעבודת כוכבים דכתיב "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה, והנפש אשר תעשה ביד רמה", לומר שאינו חייב קרבן אלא בלאו ולא בעשה. ג.)

רש"י מאריך לבאר היכן יש לאו על כל אלו, והיכן נאמר בהם כרת.

חיוב אשם תלוי הוא אם לא נודע לו אם עבר על האיסור, חוץ ממטמא מקדש וקדשיו שאין בו אשם תלוי מפני שיש בו קרבן עולה ויורד ואין אשם תלוי אלא כשיש חטאת קבועה, ולחכמים אף המגדף אינו מביא אשם תלוי, דכתיב "תורה אחת לכם לעושה בשגגה" יצא מגדף שאינו עושה מעשה.

מניינא למה לי

ב: ל"ו כריתות ול"ט מלאכות - ללמד שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. והא דחייב כרת על כל אחת ילפינן מדכתיב "ואל אשה בנדת טומאתה" לחייב בכל אשה ואשה דהוה ליה למיכתב ולנדה לא תקרב. וא"צ ללמוד מדכתיב כרת באחותו לומר שחייבים עליה בפני עצמה, ולומר כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא, (כדמצינו בשלמים שיצאו מכלל הקדשים ללמד שכל קדשי מזבח חייבים עליהם כרת, יצאו קדשי בדק הבית). ואם תפרוך מה לאחותו שאין לה התר בחיי אסורה יצאה אשת איש שיש לה התר בחיי אסורה, הרי הוקשו כל העריות זה לזה דכתיב "איש כי יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו", אלא לומדים מנדה. ומאחותו לומד רב יצחק שדנים אותה בכרת ולא במלקות, ואחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו שבא על אמו והוליד ב' בנות ובה על אחת מהן והוליד בן ובה הבן על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו חייב על כל איסור

מדכתיב "ערות אחותו גילה", וא"צ קרא לחייב באחותו שהיא בת אביו ובת אמו דסבר עונשים מן הדין, או שלומד עונש מאזהרה. ורבנן לומדים מאחות לחלק באחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו, ומ"עירות אחותו גילה" לומדים חייב באחותו שהיא בת אביו ובת אמו, דאין עונשים מן הדין.

ד' מחוסרי כפרה - לאפוקי מראב"י הסובר שגם גר לפני זריקת הדם הוא מחוסר כפרה.

ד' מביאין על הזדון כשגגה - לאפוקי מר"ש הסובר ששבועת הפקדון לא ניתן זדונה לכפרה.

ה' מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה - כדי ללמד שגם זזיר שנטמא טומאות הרבה מביא קרבן אחד, והיינו כשיטת רבי יוסי ברבי יהודה הסובר שמתחילים למנות נזירות טהרה מיום השביעי, שאם נטמא ביום השביעי יש כאן ב' טומאות ומביא קרבן אחד. אבל לרבי שמתחיל למנות מיום השמיני, אם נטמא ביום השביעי הוי טומאה אחת, ואם נטמא בשמיני מביא ב' קרבנות.

ה' מביאין קרבן עולה ויורד - לאפוקי מר"א הסובר שנושיא מביא שיעיר.

אבות נזיקין - במתני' תני ד' לאפוקי מר' אושעיא דאמר י"ג, ורב אושעיא תני מניינא לאפוקי מרבי חייה דאמר כ"ד, ורבי חייה לאפוקי מסור ומפגל.

ג' שני לאוין שכללם הכתוב בכרת אחד, כגון הא דכתיב "על בשר אדם לא ייסך ובמתכותנו לא תעשו לכם וכו' ונכרת מעמיו", יש חילוק חטאות ביניהם. ורבי ירמיה מסתפק (ג: מה הדין בשתי כריתות ולא אחת, והגמ' אומרת שאין כזה מקרה, שהרי השוחט והמעלה קדשים מחוץ לעזרה עבר על ב' לאוין, בין למ"ד שאיסור שחיטה בחוץ נלמד מגז"ש הבאה הבאה, בין למ"ד שאיסור שחיטה בחוץ נלמד מהקש. אלא הספק הוא שתי מיתות ולא אחת, כגון אוב וידעוני.

שאר דברי הגמ' משולבים לעיל במתני'.

חיובי מלקות וקרבן באכילת חלב

ד: האוכל חלב שור וכשב ועז, לרבי ישמעאל חייב על כל אחת ואחת, דכתיב "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו", ולחכמים אינו חייב אלא אחת. הגמ' אומרת שאין הכרח לומר שנחלקו אם לוקים על לאו שבכללות, ד"ל שלכו"ע אין לוקין על לאו שבכללות, ולכו"ע איצטריך למיכתב "שור" כדי לומר שחלב חיה אינו בכלל האיסור, ואם היה כתוב רק "שור" היינו לומדים שור שור משבת שחיה ועוף דינם כדין שור, אלא מחלוקתם היא שרבי ישמעאל סובר שהיה אפשר לכתוב "כל חלב כשב" או "כל חלב עז", ורבנן ס"ל שאם היה כתוב רק כשב היינו חושבים שרק בכשב חייב לפי שנתרבה באליה, (כדתיניא שמנה הכתוב אימורים בשור ובכשב ועז, שא"א למילף משור שכן נסכיו מרובים, וא"א למילף מכשב שכן נתרבה באליה, וא"א למילף מעז שכן זה קרבן על עבודת כוכבים ביחיד שחטא, וא"א ללמוד שור מכשב ועז שכן הם כשרים לפסח, וא"א ללמוד כשב משור ועז שכן הם קרבן בעבודת כוכבים פר בצביור ועז ביחיד, וא"א ללמוד עז משור וכשב לפי שיש בהם צד רבוי שור בנסכים וכשב באליה). אלא יש כאן דבר הלמוד מעניינו, שהתורה כתבה איסור חלב בעניינא דקדשים, וממילא היינו יודעים שאין איסור חלב בחיה שהרי אין חיה נעשית קרבן, וממילא סובר רבי ישמעאל שלומדים מהפסוק לחלק, דס"ל שלומדים אף מלאו דכרת, ורבנן מודים לדבר הלמוד מעניינו אלא דס"ל שאין למדים מלאו דכרת. או דס"ל לרבנן שלומדים מהפסוק להתיר אליה של חולין, דלא אסרה תורה אלא דבר השוה בשור וכשב ועז, ורבי ישמעאל סובר ש"עז" מיותר, שמעת מינה תרתי.

ומודה רבי ישמעאל שאם אכל כמה סוגי חלב אינו מביא אלא חטאת אחת, דלא דמי האי לאו ללאו דעריות שכתוב לאו בכל אחד.

האוכל חלב וחלב משם אחד בשתי העלמות חייב שתיים, דכתיב "ועשה אחת מהנה". והאוכל שתי שמות של חלב בהעלם אחד חייב שתיים, וכגון שאכלם בשתי תמחויין כגון תבשיל וצלי וכרבי יהושע דס"ל שתמחויין מחלקים. אבל האוכל חלב של נותר יש לחייבו גם משום קודש. ואם אכל חלב דהקדש, לר"י לוקה שלש, אמנם לענין קרבן אינו חייב אלא אחת.

האוכל חלב נבילה לוקה שתיים.

ד: האוכל חלב מוקדשין, לר"י לוקה שלש כיון שיש כאן לאו של "כל חלב וכל דם לא תאכלו" ולאו של "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו" ולאו של "וכל זר לא יאכל קודש". ולרבנן לוקה שתיים, דס"ל שהלאו הראשון נאמר רק בקדשים, והלאו השני נאמר רק בחולין, וצריכי, דקדשים חמירי, ומאידך חולין חמירי משום שקדשים חלבם הותר מכללו שהרי אליה נקראת חלב בכשב, והותרה בשור ועז. ור"י לומד "דבר הלמד מעניינו" שכיון שחלב שור נאמר בענין קדשים זה בא לאסור גם קדשים, ולרבנן אין לומדים לאו מכרת.

איסור אכילת דם

האוכל דם לרבנן אין בו אלא אזהרה אחת, ולר"י לוקה שתיים, דכתיב "כל חלב וכל דם לא תאכלו", וכתיב "וכל דם לא תאכלו", ואם אכל דם קדשים לוקה שלש, דהוקש חלב לדם דכתיב "וכל חלב וכל דם", וקמ"ל שאף שדם נתמעט מטומאה לא נתמעט מזרות. ורבנן לומדים מההקש, שאף דם אינו מצטרף לבשר כמו שחלב חלוק מבשר שהחלב אסור ובשר מותר, מ"מ דם שרצים כיון שאינו חלוק מבשרם מצטרף לבשרם, ואף דכתיב "וזה לכם הטמא" ללמד שדם השרץ מצטרף לשרץ, הו"א שרק לטומאה מצטרף ולא לאכילה, קמ"ל. ואף נחש שאינו מטמא מצטרף דמו לבשרו לענין אכילה.

ג' כריתות האמורות בדם, אחת לדם חולין, אחת לדם קדשים, ואחת לדם כיסוי. ולא איירי בדם התמצית, שהרי לרבנן אינו אלא באזהרה ולא בכרת, ואף לר"י שהוא בכרת נפקא ליה מ"כל דם" (וכן דם חולין נפקא מהתם).

חמשה לאוין האמורים בדם, אחת לדם חולין, אחת לדם קדשים, אחת לדם כיסוי, אחת לדם אברים, ואחת לדם התמצית.

מעשים שיש בהם כמה איסורים

האוכל מעשר דגן תירוש ויצהר לוקה שלש, דכתיב "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגן תירוש ויצהר", ואף שאין לוקין על לאו שבכללות הכא לוקה מדלא כתיב "לא תוכל לאכלם בשעריך".

ה. האוכל לחם וקלי וקרמל לוקה שלש, דכתיב "ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו", ואף שאין לוקין על לאו שבכללות, הכא מייתר קרא דלא הוי למיכתב קלי, דאפשר ללומדו מלחם וקרמל, (וקלי וקרמל א"א ללמוד מלחם, דלחם נתרבה אצל חלה. וקלי א"א ללמוד מלחם, שכן קלי איתיה בעיניה. וקרמל א"א ללמוד מקלי, שכן קלי נתרבה אצל מנחות. ולחם וקלי א"א ללמוד מלחם, שכן כרמל לא נשתנה מברייתו. וא"א ללמוד לחם מקלי וקרמל, שכן קלי וקרמל איתנהון בעיניהון. וא"א ללמוד כרמל מלחם וקלי, שכן נתרבו אצל מנחות). ואין לומר שרק על קלי לוקה בפני עצמו, דא"כ לכתוב קרא קלי לבסוף ולא באמצע.

לעולם אל תהי גז"ש קלה בעיניך שהרי כמה גופי תורה לא נלמדו אלא מגז"ש. א' האוכל פיגול חייב כרת, דכתיב "ואוכליו עוונו ישא" וכתיב "והנפש האוכלת ממנו עוונה תשא". ב' האוכל נותר חייב כרת מגז"ש קדש. ג' הבא על בתו מאנוסתו חייב שריפה, האיסור נלמד מגז"ש "שנה הנה, והשריפה נלמדת מגז"ש זימה זימה. ד' חיוב סקילה בכל אלו שנאמר בהם "דמיהם בם" נלמד מגז"ש.

שמן המשחה

המפטם את השמן כדי ללמוד בו או למוסרו לציבור פטור, דכתיב "ובמתכותנו לא תעשו לכם" ולגבי קטורת דכתיב "במתכותנה" כתיב "לכם" לכם הוא דאסור אבל למוסרו לציבור פטור. (ואין לומדים קטורת משמן לפטור במפטם לחצאין, דבשמן כתיב "כמוהו" אבל בקטורת כתיב "תעשה"). והמפטם את השמן כדי לטון בו חייב, והסך ממנו פטור לפי שאין חייבים אלא על סיכת שמן המשחה שעשה משה.

סממני שמן המשחה - מר דרוך חמש מאות, קדה חמש מאות, קנמן בשם חמש מאות, קנה בושם חמישים ומאתים (דלא כתיב ביה, "מחציתו חמישים ומאתים" כמו לגבי קנמן בשם), ס"ה אלף שבע ושבע מאות וחמישים.

שקילת הסממנים - שוקל את הסממנים בהכרע, והקב"ה יודע ההכרעות. ולכן קנמן בשם היה מביא ב' פעמים חמישים ומאתים, כדי שבכל שקילה

ויסיף הכרע. והא דכתיב "בד בבד" היינו שלא יניח את הסממנים עצמם בתור משקולת.

עשית שמן המשחה ע"י משה - לר"י משה שלק את העיקרים בתוך השמן. אמר לו רבי יוסי שלא היה שם מקום אפי' לטון את העיקרין, אלא שלקן העיקרים במים ואח"כ שפך על העיקרים את השמן והם קלטו את הריח ונטל משה את השמן. אמר לו ר"י והרי הרבה ניסים נעשו בו, שאע"פ שהיה רק י"ב לוג, ודרך שהיורה והעיקרים יבלעו ממנו, והאור ישרוף ממנו, מ"מ בו נמשח המשכן וכליו, ואהרן ובניו כל ז' ימי המילואים, ובו נמשחו כהנים גדולים ומלכים וכולו קיים לעת"ל, דכתיב "שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם" וזה בגימטריא י"ב.

ה: מי טעון משיחה - כהן בן כהן טעון משיחה, דכתיב "הכהן המשיח תחתיו מבניו". מלך בן מלך אינו טעון משיחה, דכתיב "למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו", ומ"מ כשיש מחלוקת מושחים אף בן מלך, דכתיב "בקרבי ישראל" בזמן ששלום בישראל, ומשחו את שלמה מפני מחלוקת אדוניה, ואת יהואש מפני עתליה, ואת יהואחז מפני יהויקים אחיו שהיה גדול ממנו ב' שנים, (ומה שנקרא בכור מפני שהיה בכור למלכות. אמנם כשהבכור ממלא מקום אבותיו, אין ממנים את הקטן במקומו). ואת מלכי ישראל אין מושחין, דכתיב "קום משחיהו כי זה הוא". ואת יהוא בן נמשי משחו מפני מחלוקת יורם בן אחאב, ומשחו אותו בשמן אפרסמון זך, ולא בשמן המשחה משום איסור מעילה, וכן את יהואחז, שהרי נגנז שמן המשחה בימי יאשיהו.

כתיב "ובני יאשיהו הבכור יוחנן, השני יהויקים, השלישי צדקיהו, הרביעי שלום". ואמר מר הוא שלום הוא צדקיהו, ונקרא שלישי מפני שהוא שלישי לבנים, ונקרא רביעי לפי שהוא רביעי למלוכה שמלך אחרי יהואחז יהויקים ויכניה. ונקרא שלום לפי שהוא שלם במעשיו, או מפני שבימיו שלמה מלכות בית דוד, ושמו מתניה דכתיב "וימלך את מתניה דודו תחתיו ויסב שמו צדקיהו" דאמר לו י"ה יצדיק עליך את הדין אם תמרוד בי.

גניזת שמן המשחה - משנגנז הארון נגנזו עמו צנצנת המן, וצלוחית שמן המשחה, ומקלו של אהרן שקדיה ופרחיה, וארזו ששיגרו פלישתים דורון לאלוהי ישראל.

צורת המשיחה - מושחים את המלכים בצורת נזר, ואת הכהנים בצורת כי יונוי. י"א שבתחילה יוצק על ראשו ואח"כ נותן שמן בין ריסי עיניו, דיציקה עדיפא, דכתיב "ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן". וי"א שבתחילה נותן שמן בין ריסי עיניו ואח"כ יוצק על ראשו, דמשיחה עדיפא, שכן נתרבה אצל כלי שרת, והא דכתיב "ויצוק" לפני "וימשח" הכונה שיצוק משום שכבר נמשח.

משיחת אהרן - כמין ב' טיפי מרגליות היו תלויות לאהרן בזקנו, וכשהיה מדבר היו עולות ויושבות בעיקרי זקנו, והיה משה רבינו דואג שמא מעל בשמן המשחה, יצאה בת קול ואמרה "כטל חרמון שיורד על הררי ציון" מה טל אין בו מעילה אף בשמן שיורד על אהרן אין בו מעילה, ועדיין דאג אהרן שמא מעל, יצאה בת קול ואמרה "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" מה משה לא מעל אף אתה לא מעלת.

מקום המשיחה - אין מושחין את המלכים אלא על המעיין, כדי שתימשך מלכותם, וכדכתיב "והורדתם אותו אל גיחון ומשח אותו שם". וחנה אמרה "רמה קרני" ולא רמה פכי, משום שדוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותם, ושאלו ויהוא שנמשחו בפך לא נמשכה מלכותם.

סימנא מילתא - הרוצה לדעת אם ישלים שנתו, ידליק נר בעשרת ימי תשובה בבית שאין בו רוח, ואם ידלק השמן עד הסוף זה סימן שישלים שנתו. והרוצה לדעת אם יצליח בעסק, יגדל תרנגול, ואם הוא שמן וטוב זה סימן שיצליח. והיוצא לדרך ורוצה לדעת אם יחזור בשלום, יכנס לבית אפל במקצת, ואם יראה בבואה דבבואה זה סימן שיחזור בשלום, אך אין לעשות כך שמא תחלש דעתו ויורע מזלו. בראש השנה יש לאכול קרא ורוביא כרתי סילקא ותמרי, לסימן טוב. רב מרשרשיא אמר לבניו שימדו את המשניות לפי שהולכים לרבם ללמוד, ויסתכלו בפיו של הרב כשהם יושבים לפניו, וילמדו במקום שיש נהר כדי שיצליחו בלימודם, ועדיף לגור באשפה של מתא מחסיא, מאשר בארמונות פומבדיתא, וטוב לאכול דג קטן ומוסרח, מאשר לאכול כותח משובח.

מגבית מיוחדת לביסוס והרחבת פרויקט "תמצית"

עקב העלויות הגדולות בהדפסת והפצת סיכומי "תמצית" על הדף היומי ועל המשנה ברורה ועל הספרי מוסר, ומתוך היערכות להתחלת הש"ס בחודשים הקרובים, שבסייעתא דשמיא נגיש לפני הלומדים מלבד הסיכום הרגיל גם סיכומים מקוצרים, הקדמות לסוגיות, הרחבת הדברים, וסיכומים מההלכות הנלמדות בדף היומי, וכן לצורך הגדלת ההפצה, על כן אנו פונים בזאת לכל הלומדים הנהנים מהסיכומים, להשתתף השתתפות קבועה בהוצאות ההדפסה.

אנו מבקשים מכל אחד לתרום סך של 10 ₪ לחודש.

התורמים יוכלו לקבל חוברת סיכום על כל מסכת שנלמדת, וכן בסיום כל סדר מהש"ס את החוברת על אותו סדר.

אפשר לתרום דרך נדרים פלוס עבור "תמצית", וכן ב"קהילות" דרך בית הכנסת אהל תורה ברכפלד עבור "תמצית", או ב"נדרים פון" 03-7630543. קופה 1450.

לפרטים ניתן להתקשר ל-052-7692282.

או לפנות במייל- A0527692282@gmail.com

חדש- יצא לאור תמצית מסכת סוכה גפ"ת עם רא"ש ור"ן. וכן תמצית מסכתות ערכין ותמורה.

כמו כן ניתן להשיג תמצית הש"ס א' (ברכות וסדר מועד). תמצית הש"ס ב' (נשים). תמצית הש"ס ג' (סדר נזיקין). (ניתן להשיג גם על כל מסכת בנפרד). וכן תמצית גפ"ת על מסכתות פסחים יבמות גיטין ב"מ וב"ב. תמצית תנ"ך, תמצית משנה ברורה חלקים א' ב' ג', ותמצית ספרי מוסר, ותמצית ספרי חפץ חיים.

בקרוב יצא בעזרת ד' תמצית הש"ס ד' (סדר קדשים ומסכת נדה), ותמצית משנה ברורה חלק ד'.

נקודות מכירה בירושלים, בני ברק, מודיעין עילית, אלעד, בית שמש, אשדוד, רכסים, ועוד.

חדש- ניתן לרכוש את החוברות ולקבלם הביתה באמצעות משלוח, (בכמויות המשלוח חיים).

לפרטים - 0527692282

לפרטים והערות נא להתקשר ל-052-7692282.

גליון זה יוצא מידי חודש כשבועיים לפני המבחן, כמו כן יו"ל גם גליון סיכום חודשי על המשנה ברורה, ועל "קנין חכמה".

ניתן לקבל את הגליונות בנקודות ההפצה או במייל- A0527692282@gmail.com

מבצע מיוחד לימי סוף הזמן ובין הזמנים- מי שחוזר על מסכת שלימה יכול לקבל בחינם חוברת תמצית הש"ס על אותה מסכת.

לפרטים- 0527692282

נקודות הפצה ברחבי הארץ: לפרטים ולפתיחת נקודות נוספות- 052-7692282.

ירושלים- ישיבת מיר (בית שלום, ארון קלטות "ובלכתך בדרך") 0527692282.

"מרכז הסת"ם" יחזקאל 1 ככר השבת. נוה יעקב- אשר גולק 8/2 077-7979554.

דברי חיים 12 (פלמן) 02-6259923.

רמות ג' תאודור לביא 12 (רייכמן) 052-7147249.

רמת שלמה (הרב טרוביץ) ביהכ"נ חזו"א. מנחת יצחק 3 (טויב) 0533117762.

גבעת שאול - קהתי 1 בכניסה לבנין ליד הת.ד. חדש- הרובע היהודי, כולל צילו של היכל. 053-3107876.

בני ברק- מרצבן, מלצר 24 03-5790989. מרכז הסת"ם רחוב זכריה 3. יוספי. קיבוץ גלויות 9.

מונקין, בורוכוב 3 03-5780281. קלרמן, רבי עקיבא 9. 054-8439903. כהן, יגאל אלון 27/8 054-8440406.

ציקינובסקי זונפלד 20 03-6769572. נאה, רבי מאיר 3, רמת אהרן. 052-7144066.

רוטנר סוקולוב 39 052-7662047. פקשר עזרא 33 א' מול ביכ"נ אגו"י [מוהר"נ גשטטר] 03-6746990.

רבי טרפון 4 בני ברק מכבסת כבס - נא 0524077373. קרית הרצוג אברמסקי 43 (ניילינגר). 0524077373.

מודיעין עילית- ר"ע 30/6 052-7692282. כולל עטרת שלמה. אבני נזר 30/2 (זיידל) 08-9741111.

ריטב"א 26 (רוכלין) 050-4173968. "תינוקי" רח' ריה"נ 30 הרב מפוניב' 4 (יעקובוביץ). 052-7144090.

אהל תורה (אהבת שלום) רבי יהודה הנשיא 35. מרומי שדה 23 (פודולסקי) 08-9791339.

ביתר- פרידמן. קניג 845 058-3207845. המגיד ממעזריטש 27 קומה ג' (שכטר) 052-7684471.

אשדוד- רובע ז' חלפתא 5/2 (וולף) 08-8642821. רובע ח', הרוותם 37 (וולף) 053-3148677.

אופקים- (קריימן) החיד"א 1605/6 054-8415259. רכסים- כולל נר ישראל (כהן) 052-7183722.

בית שמש- רמה א' ערבות הנחל 8/1 02-9920565. חדש- נחל לוז 18 (אופיר) 0533103773.

בן איש חי 71/6 (לוין). 050-4120542. חדש- רמה ג' משה רבינו 9/9 (הומינר) 0527674908.

אלעד- (אדלשטיין) ככולל מדרש אליהו, או ברח' בעלי התוספות 22. 052-7690972, או 03-9337827.

הר יונה- בביהכ"נ המרכזי, 058-3293176. פתח תקוה (ברוכים) רח' אריה בן אליעזר 26/15 052-7107905.